

Economisch-Statistische Berichten

Migratie en bevolkingsstructuur

★

Europese overpeinzingen

★

Drs. P. Mourik

Curveprijzen en woningbouw

★

Drs. H. A. Mastenbroek

De betekenis van de transferabele
guldenzone

★

Prof. Dr. A. Kraal

Economische kroniek van Indonesië

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

41e JAARGANG

No. 2041

WOENSDAG 1 AUGUSTUS 1956

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Safeloketten

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

H. BRONS Jr
MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80*

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM

Waardepapier

EFFECTEN CHEQUES

*

BOEK, STAAL, STEEN · EN OFFSETDRUKKERIJ

C. Chevalier

Rotterdam Piekstraat 24, Tel. K 1800-77700 (3 lijnen)

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam · 's-Gravenhage
Delft · Schiedam · Vlaardingen
Alblasserdam

Financiering van invoer,
uitvoer en transit

Alle assurantiën

Beleggingen en
vermogensbeheer

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.
Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.
Speciale nummers f. 2.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit; Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Migratie en bevolkingsstructuur

Het O.E.E.C.-rapport over de toekomstige ontwikkeling der Westeuropese bevolking van welks inhoud wijf een vorig maal op deze plaats melding maakten ¹⁾, heeft ook een hoofdstuk gewijd aan de invloed van de migratie op de bevolkingsomvang en -structuur in de weinige landen, — de emigratielanden Ierland, Nederland, Italië, Portugal en Engeland, en het immigratieland West-Duitsland —, die daaromtrent gegevens konden verstrekken. De migratiecijfers waarvan is uitgegaan, berusten meestal op ervaringen in het verleden; voor West-Duitsland echter is een arbitrair cijfer aangehouden, dat geen ander doel had dan een voorstelling van de veranderingen, die de migratie met zich zou brengen, mogelijk te maken. Hoewel dus in geen enkel geval zekerheid bestaat dat migratie zal plaatsvinden in een mate als waarvan is uitgegaan, is het betreffende deel van het rapport ter bepaling van de gedachten van voldoende belang om er enige aandacht aan te schenken.

Zoals nevenstaande tabel doet zien zijn de verschillen, voortvloeiend uit migratie, voor een tweetal landen, nl. Engeland en West-Duitsland, gering dan wel te verwaarlozen. Voor Engeland geldt dit zowel ten aanzien van de omvang als de samenstelling der bevolking, hetgeen een gevolg is van het feit, dat de emigratie uit dit land in twintig jaren tezamen slechts 1 pCt. der gemiddelde bevolking zal omvatten. In West-Duitsland daarentegen doet de immigratie de bevolking en de beroepsbevolking met 4 pCt. stijgen; zij oefent echter vrijwel geen invloed uit op de „last der jongeren en ouden van dagen”. Dit komt, omdat de in hoofdzaak uit Oostduitse vluchtelingen bestaande immigranten wat leeftijd betreft minder aan selectie onderhevig zijn dan doorgaans bij emigratie het geval is.

Van demografisch gezichtspunt bezien is Ierland het

meest interessant. De invloed der aanzienlijke emigratie uit dit land moge, behalve uit het staatje, blijken uit hetgeen er zou gebeuren, indien de emigratie zou worden stopgezet. In dat geval zou nl. de totale en de beroepsbevolking van 1951 tot 1971 in plaats van een daling met resp. 1,5 en 1 à 2 pCt. een stijging te zien geven van resp. 23,5 en 27 à 28 pCt. Bovendien zou de beroepsbevolking naar samenstelling aanzienlijk jonger worden. Aangezien het aantal „ouden van dagen” bij stopzetting der emigratie vrijwel even groot zou zijn als bij voort-

gang, zou hun aantal per 1.000 personen der beroepsbevolking over genoemd tijdvak met 15 pCt. dalen in plaats van te stijgen met 10 pCt. Tenslotte zou het aantal lieden beneden 15 jaar met 24 pCt. stijgen, terwijl het bij voortzetting der emigratie op de huidige voet met 5 pCt. zou teruglopen. Niettemin zou de „last der jongeren” over het tijdvak even zwaar blijven. Voortzetting der emigratie zal uiteraard leiden tot een, uit de tabel duidelijk blijkende, inkrimping en veroudering der bevolking.

In mindere mate is dit alles het geval in de overige emigratielanden. Emigratie uit Nederland, Italië en Portugal in een mate als onder de tabel is aangegeven zou de totale bevolking in deze landen met resp. 0,5,

1,8 en 0,9 mln. of met rond 1,2 maal de netto-emigratie doen dalen, terwijl de daling der beroepsbevolking resp. 82, 89 en 88 pCt. der netto-emigratie zou bedragen. Ook in deze landen zal bij emigratie de beroepsbevolking, zoals de tabel doet zien, wat ouder en de „last der ouden van dagen” wat zwaarder worden. Deze verzwarende zou bij de gegeven emigratiecijfers, die voor Nederland, Italië en Portugal over een tijdvak van twintig jaren neerkomen op een emigratie van resp. 3,5, 3,1 en 8,2 per 100 inwoners, resp. 3,1, 3,6 en 11 pCt. bedragen. De extra, aan de emigratie toe te schrijven, „last” is dus in deze landen ongeveer gelijk aan het percentage der bevolking dat emigreert.

Bevolking en bevolkingsstructuur in 1971

(A = zonder migratie; B = met migratie a))

Omschrijving	Ierland	Nederland	Italië	Portugal	Verenigd Koninkrijk	West-Duitsland
A Bevolking in mln. ...	3,66	12,91	53,6	10,72	53,4	51,0
B Bevolking in mln. ...	2,91	12,41	51,9	9,81	52,9	52,9
Index: A = 100 ...	80	96	97	92	99	104
A Beroepsbev. in mln. ...	2,20	7,97	34,4	6,58	33,4	31,6
B Beroepsbev. in mln. ...	1,70	7,64	33,2	5,92	33,1	32,9
Index: A = 100 ...	77	96	96	90	99	104
Leeftijdsverdeling beroepsbev. per 1.000:						
A 15-44 jaar ...	718	707	689	723	643	673
B 15-44 jaar ...	667	704	684	717	643	676
A 45-64 jaar ...	282	293	311	277	357	327
B 45-64 jaar ...	333	296	316	283	357	324
A „Last ouderen” per 1.000 beroepsbev. ...	185	198	203	171	281	283
B „Last ouderen” per 1.000 beroepsbev. ...	240	205	211	190	283	281
Index: A = 100 ...	130	103	104	111	101	99
A „Last jongeren” per 1.000 beroepsbev. ...	482	423	353	466	316	331
B „Last jongeren” per 1.000 beroepsbev. ...	479	420	354	468	316	328
Index: A = 100 ...	99	99	100	100	100	99

a) Uitgangspunt is voor Ierland een netto-emigratie van dezelfde jaarlijkse omvang als in 1946-1951; voor Nederland, Italië, Portugal en Engeland een netto-emigratie van resp. 20.000, 75.000, ca. 35.000 en 25.000 personen per jaar. Voor West-Duitsland is uitgegaan van een jaarlijkse netto-immigratie van 100.000 personen.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Migratie en bevolkingsstructuur	691	Economische kroniek van Indonesië, door Prof. Dr. A. Kraal	699
Europese overpeinzingen, door T.T.X.	693	Verkort jaarverslag van het Nederlandsch Economisch Instituut over 1955	703
Curveprijzen en woningbouw, door Drs. P. Mourik	695	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezët	705
De betekenis van de transferabele guldenszone, door Drs. H. A. Mastenbroek	697	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in mei en juni 1956, door Dr. L. Delmotte	706

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 25 juli jl., blz. 675.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Europese overpeinzingen.

In het achterliggende jaar is het zuiver militair denken in West en Oost aangevuld met de gedachte der concurrerende co-existentie. Het is vooral Oost geweest dat de stoot tot deze nieuwe situatie heeft gegeven. De feiten zijn thans zodanig, dat van een ernstige economische uitdaging aan het Westen mag worden gesproken. Het Westen, meer in het bijzonder: de Atlantische Statengemeenschap, verkeert sinds 1945 in „de derde ure des gevaars”. Het eerste en tweede gevaar van resp. economische ineenstorting als gevolg van oorlogsschade en ontredde- ring en het groeiend militair potentieel der Sovjet-Unie heeft het Westen door gezamenlijke actie kunnen keren. Tegen het derde gevaar, dat in de economische uitdaging der Sovjets ligt opgesloten, dient een „economische paraatheidsstrategie” te worden gevoerd, gebaseerd op de volgende beginselen: 1. de noodzakelijkheid van een onderzoek naar de conjuncturele situatie der Atlantische naties en van een gezamenlijke conjunctuur- en ontwikkelingspolitiek; 2. het harmonisch in het actieprogramma inpassen van het tot ontwikkeling brengen der „achterlijke” gebieden; 3. Westerse naties moeten beschikken over een regelmatig aan te vullen reservoir aan investeringsmiddelen resp. fondsen voor hulpverlening; 4. de gezamenlijke actie zal haar neerslag moeten vinden in een organisatievorm van grote efficiency en souplesse.

Drs. P. Mourik, Curveprijzen en woningbouw.

De laatste tijd dreigt de bouw van arbeiderswoningen te stagneren door de curveprijs. Onder de curveprijs wordt de norm verstaan waaraan de aannemingssom, dus de prijs waarvoor de aannemer bereid is te bouwen, wordt getoetst. Deze curveprijs heeft een negatieve invloed op de kwaliteit van de woningen, want als de aannemingssom erboven ligt worden bezuinigingen aangebracht, door minder werk of goedkoper materiaal. Onjuist is de opvatting dat de curveprijs ook wordt gehanteerd om de lonen en de prijzen van bouwmaterialen te beheersen. Men kan weliswaar de prijzen en daarmee de huren van nieuwe arbeiderswoningen beheersen, maar niet de prijzen van de produktiefactoren, welke ook in alle andere sectoren van de bouwnijverheid, waar de prijzen van de eindprodukten niet worden beheerst, een aanwending vinden. Een bezwaar van de wijze van huurbeheersing is bovendien, dat deze teveel vanuit één punt geschiedt, nl. door de ambtenaren in Den Haag. Beter ware de hoogte van de aannemingssom en de kwaliteit van de woningen over te laten aan het inzicht van de woningbouwcorporaties, de gemeenten, de institutionele en de particuliere beleggers.

Drs. H. A. Mastebroek, De betekenis van de transferabele guldenzone.

Nederland heeft een transferabele guldenzone ingesteld. Hiermede is de bestedingsdwang opgeheven voor die landen, die door ons land tot deze zone zijn toegelaten. Technisch is dit zo geregeld, dat de gulden, die bankinstellingen gevestigd in de landen die tot de transferabele guldenzone behoren op hun akkoordrekeningen hebben ontvangen, mogen worden overgeboekt naar andere in gulden luidende akkoordrekeningen van banken gevestigd in landen, die tot de transferabele guldenzone behoren. De landen, die tot deze zone behoren, kunnen el-

kaar dus voortaan in gulden betalen. Of van de transferabiliteit van de gulden veel gebruik zal worden gemaakt, moet worden afgewacht. De mogelijkheid is nu aanwezig, maar het belangrijkste is, dat ons land de beperking van het gebruik van guldenstegoeden van buitenlandse bankinstellingen tot besteding in Nederland voor een groot aantal landen heeft opgeheven en daarmee een stap heeft gezet op de weg naar een vrijer internationaal betalingsverkeer.

Prof. Dr. A. Kraal, Economische kroniek van Indonesië.

Schr. bespreekt de ontwikkeling in het tweede kwartaal van 1956. Op de handelsbalans had de prijsdaling van rubber en de kwantitatief gedaalde uitvoer hiervan een zeer ongunstige invloed; als de exportopbrengsten weer wat verbeteren en de waarde van de import terugloopt, behoeft de ongunstige situatie niet duurzaam te zijn, mits inflatoire spanningen worden vermeden. De kansen tot het verkrijgen van buitenlandse leningen worden voor Indonesië gunstiger. Uit de preambule van het wetsontwerp „Buitenlandse Kapitaalinvestaties” blijkt, dat de Regering het gewent acht buitenlandse investeerders faciliteiten en garanties te verlenen voor hun kapitaal. Aan buitenlandse industriële ondernemingen en cultuurondernemingen wordt gegarandeerd, dat zij niet binnen resp. 20 en 30 jaar genaast zullen worden. De laatste 5 jaar is de industriële produktie sneller toegenomen dan die van het grootlandbouwbedrijf; dit is o.a. een gevolg van de gevoerde economische politiek. Schr. gaat in op de vraag, hoe vanuit nationaal economisch gezichtspunt beoordeeld kan worden wanneer vestiging van een eigen industrie gewent is.

— SOMMAIRE —

Méditations européennes.

La coexistence se faisant la concurrence qui existe entre l'occident et l'orient de l'Europe comporte un défi économique de l'Union Soviétique, auquel l'occident doit parer avec une stratégie de préparation économique. L'auteur indique les principes de cette stratégie.

Drs. P. Mourik, Prix de norme imposés et construction d'habitations.

L'auteur critique le système de prix imposés appliqué en Hollande lors de la construction d'habitations ouvrières et qui conduit à une diminution de la qualité de ces habitations.

Drs. H. A. Mastebroek, L'importance de la zone du florin transférable.

La Hollande s'est décidée à rendre le florin transférable; ainsi est annulée la coercition quant à l'endroit d'utilisation des devises. Dans cet article l'auteur expose l'importance de cette nouvelle réglementation.

Prof. Dr. A. Kraal, Chronique économique de l'Indonésie.

Dans cet article il est fourni une vue d'ensemble du développement de l'exportation et de la balance des comptes. Ensuite il est question du préambule du projet de loi portant sur les investissements de capitaux étrangers. Puis l'auteur insiste sur la question si l'industrie ne s'est pas développée de trop ces dernières années par rapport à l'agriculture.

Europese overpeinzingen

Dat in het achterliggende jaar de koude oorlog van karakter is veranderd, wordt thans wel algemeen aanvaard. De nieuwe term, „lauwe vrede”, duidt weliswaar aan, dat het oordeel over de temperatuur in de internationale politiek nog niet onverdeeld optimistisch is; een feit is echter, dat in West en Oost het zuiver militair denken heeft plaatsgemaakt voor, of voorzichter: is aangevuld met de gedachte der concurrerende co-existentie. Op welke motieven dan ook, het is vooral Oost geweest, dat de stoot tot deze nieuwe situatie heeft gegeven; de huidige leiders der Sovjet-Unie hebben bij diverse gelegenheden openlijk de overtuiging uitgesproken, dat de „normale” economische ontwikkeling voldoende zal zijn om het Westen zijn superioriteit te doen verliezen. Bewijzen van de inderdaad respectabele economische kracht der Sovjet-Unie zijn tevens reeds in ruime mate beschikbaar.

In feite openbaart zich deze nieuwste editie der Russische uitdaging aan het Westen in twee vormen. De eerste betreft het economisch ontwikkelingsproces als zodanig: de Sovjet-leiders zijn van opvatting, dat hun economisch stelsel, waarin het particulier initiatief geheel ondergeschikt is gemaakt aan een van staatswege geleide centrale planning, een snellere ontwikkeling garandeert dan het Westers systeem van „geordende vrijheid” ooit mogelijk zal maken, een ontwikkeling bovendien, die zonder schokken verloopt. De tweede vorm hangt nauw samen met de eerste, doch is van meer pragmatisch karakter: op grond van zijn sterk toegenomen economisch potentieel is de Sovjet-Unie (daarbij tevens puttend uit de hulpbronnen der Satellieten) bij machte gebleken, thans op de wereldmarkt te verschijnen en aldus Westerse belangen rechtstreeks in het geding te brengen: aanbod aan „derde” landen, met name de zgn. onder-ontwikkelde gebieden, van kapitaalgoederen (en wapens!), in de vorm van schenkingen of op zeer voordelige kredietvoorwaarden; aanbod van technische bijstand in ontwikkelingsprojecten; aankoop van grondstofoverschotten waarvoor in het Westen geen afzet kan worden gevonden. Welke zijn de perspectieven voor het Westen om de jongste Russische uitdaging met succes tegemoet te treden?

Men moet de gevaren van de ontwikkeling in de verhouding West-Oost, van de accentverschuiving in de richting der economische strategie, niet onderschatten. Op het gebied der economische ontplooiing als zodanig heeft de Sovjet-Unie reeds veel gepresteerd. Weliswaar is een betrouwbaar en met Westerse statistieken vergelijkbaar beeld van de Sovjet-economie, in het bijzonder het nationaal produkt en de besteding daarvan, zeer moeilijk verkrijgbaar; bekend is echter, dat vanaf de afkondiging van het eerste vijfjarenplan (1928) tot kort voor de tweede wereldoorlog — de periode waarin het Westen de Grote Depressie te doorstaan had — de Sovjet-produktie zich regelmatig en snel heeft ontwikkeld; vooral de industriële produktie steeg jaarlijks met percentages boven de 10, gevolg van een systematische concentratie der nationale middelen op enorme investeringen in de zware industrie. Na een breuk tijdens de oorlogsjaren gingen de zaken reeds spoedig op dezelfde voet voort. De bevoordeling van de zware industrie — door de „Malenkow-periode” slechts even onderbroken —, samen met de instandhouding van een omvangrijk

militair apparaat, hebben de levensstandaard van de bevolking stelselmatig laag gehouden; de landbouw is bovendien voortdurend een knelpunt gebleven; maar hoe zwaar wegen deze factoren in een maatschappij waarin niemand ongestraft uit het keurslijf van het systeem kan stappen? Stellig veel minder zwaar dan in de landen van het Westen, waar, op straffe van inflatie en de nasleep daarvan, de diverse claims op het nationaal produkt zorgvuldig tegen elkaar moeten worden afgewogen, met alle consequenties van dien voor het tempo der ontwikkeling. De Sovjet-Unie heeft zich in 30 jaren tijd opgewerkt tot de tweede industriële macht van de wereld. Het jongste vijfjarenplan zet de traditie van zijn voorgangers voort. Zelfs indien het niet integraal zou worden gerealiseerd — met name de doelstellingen voor de landbouw lijken te hoog gegrepen —, ligt een verdere snelle ontplooiing der produktie als geheel in de lijn der verwachtingen. Wellicht zal het beeld van deze verdere expansie er anders uitzien dan tot nu toe het geval was, omdat de ruime beschikbaarheid van arbeidskrachten in de achterliggende decennia — naast de rijkdom aan natuurlijke hulpbronnen een der belangrijkste factoren bij de snelle stijging van het nationaal produkt — geleidelijk heeft plaats gemaakt voor een toestand van „full employment”. De consequentie wordt door de Sovjet-leiders echter reeds getrokken: demobilisering van een deel der strijdkrachten ten bate van de civiele produktie, naar verluidt vooral de landbouw (onder behoud van het militair potentieel, als gevolg van overschakeling op de modernste concepties der nucleaire strategie en tactiek!), ontwikkeling der atoomenergie, voortgaande elektrificatie, invoering van „automation” in verschillende produktieprocessen. Waar de groei van de produktie in het Westen (Noord-Amerika en West-Europa tezamen genomen) tot nu toe slechts in uitzonderingsgevallen de Russische stijgingspercentages heeft kunnen halen, ligt de conclusie voor de hand: de Sovjet-economie is qua produktie-omvang doende de Westerse met rasse schreden in te halen en kan op den duur ook het grote verschil in levensstandaard wellicht overbruggen, wanneer nl. de reeds zolang volgehouden „omweg-produktie” tot haar logische resultaat in de vorm van eindprodukten voor de consument zou kunnen worden gevoerd zonder de bestedingen voor investeringen en defensie in gevaar te brengen. Zoals iedere economische bespiegeling heeft ook deze zijn vele „ceteris paribus”-clausules. De feiten zijn evenwel zodanig, dat inderdaad van een ernstige economische uitdaging aan het Westen mag worden gesproken.

Deze appreciatie blijft geldig ook wanneer men zich beperkt tot de praktische situatie van het ogenblik. In de achterliggende maanden hebben diverse Sovjet-leiders zich in de landen van Zuid-Oost-Azië en het Midden-Oosten ontpopt als handelsreizigers van kaliber: de concurrentiestrijd met het Westen is aldus in „vitale” gebieden openlijk ingezet. Weliswaar maakt het totaal der Sovjet-activiteit nog een fragmentarische indruk — hier een aanbod tot oprichting van een staalfabriek met gelijkertijd een lening op gunstige voorwaarden, daar een aanbod tot het zenden van technici, elders weer het opkopen van „surplussen” aan rijst of katoen —, terwijl voorts een globale schatting der uitstaande Russische commerciële verplichtingen ongetwijfeld een cijfer zou tonen, dat bij de Westerse belangen in de betrokken ge-

bieden voorshands niet in de schaduw kan staan; een feit is echter, dat in de ogen der betrokken landen, die vrijwel zonder uitzondering welvaartsverhoging als primordiaal belang zien, economisch gesproken de Sovjet-Unie het schoolvoorbeeld is van een land dat een toestand van onderontwikkelde snel en doelmatig heeft weten te elimineren. Een ander element, dat het Westen in de concurrentiestrijd in een nadelige positie plaatst, wordt gevormd door de reeds genoemde gunstige voorwaarden, waarmede de Sovjet-concurrentie kan werken. Ziet men af van de mogelijkheden tot hulpverlening, waarover het Westen beschikt — een aangelegenheid die meer in het politieke vlak ligt — dan is de situatie commercieel gezien nu eenmaal deze, dat het Westerse bedrijfsleven zich niet kan losmaken van kostprijs- en rendementsberekeningen, terwijl de Sovjet-Unie zich dit wel kan veroorloven. Ten slotte dient nog aangestipt, dat de economische penetratie der Sovjets in „derde” landen, „neutrale” landen of hoe men ze ook wil betitelen, ondanks het nog verbrokkelde beeld en ondanks het feit, dat de Westerse conjunctuur de gevolgen van de concurrentie nog niet merkbaar ondervindt, veelal tevens politieke penetratie betekent, waardoor ook indirect, voor de verdere toekomst, de Westerse belangen in het geding worden gebracht.

Zo verkeert dus het Westen, meer in het bijzonder: de Atlantische Statengemeenschap, sinds 1945 in „de derde ure des gevaars”. Het eerste na-oorlogse gevaar was dat der economische ineenstorting als gevolg van oorlogsschade en ontredde. Het werd door krachtdadig gezamenlijk ingrijpen terzijde gesteld; de rol, die de O.E.E.S. (met de Verenigde Staten en Canada als „associated members”) in het na-oorlogs herstel heeft gespeeld, eerst via de verdeling van de dollarhulp, later via regulering van het Europese handels- en betalingsverkeer, is overbekend. Het tweede gevaar, opgesloten in het sinds 1945 niet verminderd, integendeel nog groeiend militair potentieel der Sovjet-Unie, werd eveneens door gezamenlijke actie geëcarteerd; de N.A.V.O. (met ditmaal de Verenigde Staten en Canada als volledig lid) fungeert via een zorgvuldig opgebouwd systeem van collectieve veiligheid, als een „deterrent to aggression”, waarvan de betekenis vooral sinds de ontwikkeling van nucleaire strijdmiddelen ieder duidelijk is. Welke gezamenlijke reactie past thans tegenover het nieuwe gevaar, dat in de economische uitdaging der Sovjets ligt opgesloten?

Het antwoord op deze vraag is nog niet beschikbaar. Wel heeft de N.A.V.O.-Raad, in mei jl. op ministerieel niveau bijeen, een belangwekkend initiatief genomen. De klimaatsverandering in de situatie West-Oost erkennend, en zich baserend op artikel 2 van het Noord-Atlantische verdrag, dat in nauwe samenwerking op niet-militair gebied voorziet, heeft de Raad „Drie Wijzen” aangewezen, t.w. de Ministers van Buitenlandse Zaken van Canada (Pearson), Italië (Martino) en Noorwegen (Lange), die aan deze samenwerking nadere inhoud moeten trachten te geven. Hun werkzaamheden zijn echter nog niet in concrete voorstellen geresulteerd; uit persberichten is gebleken, dat dat ook nog wel enkele maanden op zich zal laten wachten.

Verder speculeren staat derhalve vrij. Een belangrijk aspect van de gegeven situatie is, dat voor het Westen de opstelling van een „economische” strategie moeilijker zal zijn dan die van een militaire is geweest (en nog is). In de eerste plaats organisatorisch. Immers, terwijl de stoot tot het nieuwe terecht moet uitgaan van de

N.A.V.O., de meest effectieve na-oorlogse organisatie van collectieve veiligheid, voltrekken zich de *bestaande* vormen van economische samenwerking in tal van andere organisaties, die — de Westerse vrijheidsgedachte getrouw — uiteenlopende gezichtspunten, lidmaatschappen en soms ook belangen laten zien: de O.E.E.S. (inclusief E.B.U. en Code voor liberalisatie van het handelsverkeer), het Internationale Monetaire Fonds, de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling, het „General Agreement on Tariffs and Trade” (Gatt), het nog in discussie zijnde „Special United Nations Fund for Economic Development” (SUNFED) enzovoort. Waar bij het merendeel dezer vormen van economische samenwerking ook niet-N.A.V.O.-landen zijn betrokken, terwijl anderzijds bijv. bij de O.E.E.S. het belangrijkste N.A.V.O.-land, de Verenigde Staten, als volledig lid ontbreekt, zal er nog heel wat moeten gebeuren, voordat het juiste forum voor de vereiste actie is gevonden.

De tweede reden voor de moeilijkheid van de formulering ener economische strategie ligt opgesloten in het wezen van de zaak zelf. De Russische uitdaging betekent niet een *potentiële* dreiging — zoals de militaire, waartegen men zich eveneens met de opbouw van een „potentieel” kan wapenen —, doch een *actuele*; zij heeft de vorm van een daadwerkelijke actie, en daartegen is potentiële afweer niet voldoende. Daadwerkelijke tegenactie is noodzakelijk, en waar in de economische politiek de eerste klap zelfs vaak meer dan een daalder waard is, betekent deze noodzaak in feite de noodzaak tot het nemen van initiatief. Het Westen kan zich niet veroorloven af te wachten, of de Sovjets er inderdaad in zullen slagen zich economisch het snelst te ontwikkelen; het zal zelf een actieve ontwikkelingspolitiek moeten voeren. Het Westen kan zich evenmin veroorloven, af te wachten op welke condities de Sovjets in vitale overzeese gebieden ontwikkelingsprojecten en dergelijke aanbieden, om eerst daarna een „onderbiedings”-politiek op te stellen; het zal zelfstandig en actief de gelegenheden moeten zoeken en benutten. In de toestand van concurrerende co-existentie is voor laatkomers geen plaats.

Uit economisch oogpunt ware het uiteraard te prefereren, indien West en Oost de grote problemen der wereldhuishouding, en vooral het vraagstuk der onderontwikkelde gebieden, gezamenlijk zouden oplossen; een systematisch doordachte internationale arbeidsdeling — waarbij de begrippen „West” en „Oost” in al hun relativiteit aan de dag zouden treden — heeft alle partijen slechts voordelen te bieden. Onder de gegeven omstandigheden echter hebben de Atlantische naties geen keus. Tegenover de monolithische miljoenen-economie, die de Sovjets in het geweer brengen, is het enige antwoord een gezamenlijk plan van actie, waarin de eigenschappen van originaliteit en vindingrijkheid, die in het verleden het Westen een vooraanstaande plaats in de wereldhuishouding hebben bezorgd, opnieuw ten volle tot hun recht komen. Hier volgen enkele beginselen, waarop een dergelijke „economische paraatheidsstrategie” zal moeten zijn gebaseerd:

1. Dringend noodzakelijk is een onderzoek naar de vraag, waarop de huidige welvaart der Atlantische naties eigenlijk berust, en in hoeverre de gunstige conjunctuur van dit moment een blijvend verschijnsel mag worden geacht. Vooral in de Westeuropese landen (Engeland is geen uitzonderingsgeval!) zijn in het recente verleden inflatoire tendenties aan de dag getreden, die deze vraagstelling wettigen. Een dergelijk onderzoek zou zonneklaar aantonen, dat Noord-Amerika en West-Europa

niet alleen geen gezamenlijke conjunctuurpolitiek, maar zelfs geen gezamenlijke ontwikkelingspolitiek hebben; een defect, dat gezien de uitdaging der Sovjets bepaald moet worden verholpen.

2. Afbakening van de voorwaarden van een gezamenlijke stabiele ontwikkeling zou tevens aantonen, dat „derde” landen als afnemers en leveranciers in het Westerse stelsel niet kunnen worden gemist. Dit lijkt een open deur; in de geschetste gedachtengang echter wordt het temeer duidelijk, dat de ontwikkeling der „achterlijke” gebieden ook een Westers belang is en dus harmonisch in het actieprogramma moet worden gepast. Een gezonde wereldeconomie kan nu eenmaal slechts bestaan op het fundament van een expanderende wereldmarkt.

3. In het licht der beide voorgaande punten zullen de Westerse naties moeten beschikken over een regelmatig aan te vullen reservoir aan investeringsmiddelen resp. fondsen voor hulpverlening. Waar bovendien, zolang de vrede „lauw” blijft, het defensie-apparaat bij voortdurend in moderne conditie moet worden gehouden, is

het duidelijk, dat iedere tendentie tot „uitdeling” van de welvaart kritisch zal moeten worden getoetst.

4. De gezamenlijke actie zal tenslotte haar neerslag moeten vinden in een organisatievorm van grote efficiency en souplesse. De bestaande vormen van intergouvernementeel overleg vertonen soms een te trage reactiesnelheid. De nieuwe situatie eist initiatief, visie en doorzetendheid.

De aan de Sovjet-theoretici zo dierbare dialectische redeneertrant opent soms verrassende perspectieven. De na-oorlogse dreiging van een economische chaos bracht de Westerse naties tot onderlinge hulp en, na voltooiing van herstel, tot voortgezet overleg over handels- en betalingsbalansproblemen. De militaire dreiging uit het Oosten bracht hen tot een geïntegreerde afweerpolitiek onder een, niet formeel, doch wel feitelijk, supranationaal oppercommando. Een laatste speculatie: zal thans de economische dreiging uit het Oosten de stoot geven tot een waarlijke integratie op Atlantisch niveau?

T. T. X.

Curveprijzen en woningbouw

Herhaaldelijk zijn de laatste tijd de alarmklokken geluid. De bouw van arbeiderswoningen dreigt in een aantal gemeenten te stagneren. Niet door gebrek aan plannen, noch door gebrek aan activiteit van de gemeentebesturen, zelfs niet door een tekort aan bouwvakarbeiders of materialen, maar door de curveprijs. Wat betekent dit begrip, dat in staat is planborden waardeloos te maken, de zo zeer gewenste continuïteit in de woningbouw te doorbreken en hetgeen het ergste is, de ellende van de slachtoffers van de woningnood met onbekende tijd te verlengen?

De curveprijs is de norm, waaraan de aannemingssom, dus de prijs waarvoor de aannemer bereid is te bouwen, wordt getoetst. Namens de Minister controleert de Directie van de Wederopbouw de aannemingssom en beslist dan of het werk tegen deze prijs mag worden gegund en zo dit niet het geval is tegen welke, lagere prijs de gunning dan wel mag plaatsvinden. Nu komt het herhaaldelijk voor dat het niet mogelijk blijkt het werk tegen deze lagere prijs te doen uitvoeren. Zeer veel tijd, moeite en kosten zijn dan vergeefs geweest en de zoveelste stagnatie in de woningbouw is een feit.

Hoezeer we ons ook bewust zijn van de gevolgen die dit heeft voor de woningzoekenden, er is toch reden ons te verheugen over deze ontwikkeling. Hierdoor komt nl. een ernstig nadelig aspect van het na-oorlogse woning-

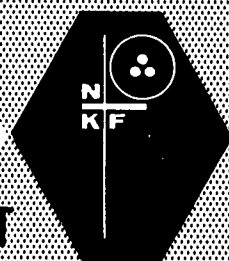
beleid aan het licht: de negatieve invloed van dit beleid op de kwaliteit van de arbeiderswoningen. Indien immers de aannemingssom ten opzichte van de curveprijs te hoog ligt, gaat de architect na welke bezuinigingen kunnen worden aangebracht: de woning wordt „uitgekleed”. Alle zaken die maar enigszins kunnen worden gemist, worden geschrapt en ijverig wordt nagegaan of misschien materialen door goedkopere kunnen worden vervangen, ook al zijn ze dan minder doelmatig. De woningwetbouw-architect, die weet wat hem te wachten staat, wordt hierdoor gedwongen minstens zoveel aandacht te schenken aan de zuinigheid als aan de belangen van de toekomstige bewoners.

Het is echter een zuinigheid die de wijsheid bedriegt. Het zullen nl. deze woningen zijn die na het beëindigen van de woningnood een sterke waardevermindering zullen ondergaan. Zodra de woningzoekende weer kan kiezen, zal hij ongetwijfeld de voorkeur geven aan een vooroorlogse woning of aan een woning die tegen het einde van de woningnood is voltooid, omdat daarin dan de voorzieningen zijn aangebracht die in overeenstemming zijn met de ontwikkeling der techniek en met de vergrote welstand. Het Nederlandsch Economisch Instituut heeft op dit punt belangrijke kwantitatieve onderzoeken gedaan, waarvan de hoofdzaken zijn samengevat in het artikel van Drs. De Klerk in het 27 juni

STAPEL

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren, koperdraad en koperdraadkabel. Staalraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK · DELFT

jl. verschenen speciale nummer „Gemeente en Gemeenschap” van „E.-S.B.”. Naarmate de welvaart toeneemt, stijgen immers ook de eisen die de consument stelt aan de hem aangeboden consumptiegoederen. Overwegende dat een woning ten minste 75 jaar bewoond wordt, zou men dus mogen verwachten, dat bij het bouwen van nieuwe woningen rekening wordt gehouden met het toekomstige welvaartspeil dat reeds over 15 jaar aanmerkelijk hoger zal liggen dan in 1950 (35 tot 40 pCt. volgens de berekeningen van het Centraal Planbureau). Het tegendeel is echter waar: op de woningen wordt steeds meer bezuinigd.

Onwillekeurig vraagt men zich af hoe dit mogelijk is in een land met woningbouwverenigingen en vele gemeentebesturen, die niets liever willen dan zo goed mogelijke arbeiderswoningen bouwen. Het antwoord is eenvoudig: men heeft liever het halve ei dan de lege dop. Men heeft toch slechts de keuze tussen het bouwen van „uitgeklede” woningen of in het geheel niet bouwen en het laatste zou niet verantwoord zijn tegenover de slachtoffers van de woningnood. Daarom is het ondanks alles gelukkig te noemen dat niettegenstaande de bereidheid de woning zo ver mogelijk uit te kleden, het bouwen hier en daar toch al niet meer mogelijk blijkt. Dan immers pas wordt de alarmklok geluid.

De vraag zal rijzen wat toch wel het oogmerk kan zijn van een dergelijk negatief beleid. De hiervoor geschetste ontwikkeling is echter door niemand nagestreefd. Het is slechts het niet-beoogde gevolg van een politiek die iets geheel anders wil bereiken: het in toom houden van de huren van de na-oorlogse arbeiderswoningen.

Er wordt wel eens gedacht dat de curveprijs ook wordt gehanteerd om de (zwarte) lonen en de prijzen van de bouwmaterialen te beheersen. Dit kan echter niet juist zijn, omdat de curveprijs alleen wordt toegepast in de woningwetbouw en dus niet in de premiebouw en vrije sector en evenmin met betrekking tot de bouw van gebouwen voor industrie, handel en verkeer.

Ook wordt wel eens verondersteld dat de bouwkosten niet te hoog mogen worden, omdat dan de subsidies die de Regering beschikbaar stelt voor de woningbouw te hoog zouden worden, waardoor het op de rijksbegroting voor dit doel uitgetrokken bedrag zou kunnen worden overschreden. Het is echter ondenkbaar dat deze veronderstelling juist zou zijn, omdat de gehele volksvertegenwoordiging dan onmiddellijk zou verlangen dat deze post op de begroting zou worden verhoogd, hetzij ten koste van andere uitgaven hetzij ten koste van belastingverhogingen. Tijdens de laatste verkiezingen is immers weer duidelijk gebleken dat alle politieke partijen de woningbouw primair stellen. Gesteld echter het onwaarschijnlijke geval dat het parlement en de Regering zich zouden verzetten tegen een verhoging van deze post, dan nog zou de curveprijs niet gehanteerd behoeven te worden om het bedrag der rijks-subsidies binnen de perken te houden, indien deze subsidie een vast bedrag per woning is.

De enige bestaansreden van de curveprijs kan daarom slechts zijn het beheersen van de huren van de nieuwe arbeiderswoningen: een vorm van prijsbeheersing dus. Dit doel wordt echter niet bereikt, omdat men wel de prijzen van de arbeiderswoningen in de hand heeft, maar niet de prijzen van de produktiefactoren. Deze toch kunnen ook in alle andere sectoren van de bouwnijverheid, waar de prijzen van de eindprodukten niet worden beheerst, een aanwending vinden. Het ligt voor de hand

dat bij stijgende prijzen van de produktiefactoren en gelijkblijvende (of minder snel stijgende) prijzen van eindprodukten, de enige mogelijkheid om het produktieproces voortgang te laten vinden gelegen is in een vermindering van de kwaliteit van het eindprodukt. Dit gebeurt dan ook: de aannemer is nimmer bereid op grond van de curveprijs iets van de aannemingssom te laten vallen. Wanneer het goedkoper moet, moet dat worden gevonden in minder werk of goedkoper materiaal. Een beleid dat gericht is op huurbeheersing leidt daarom uitsluitend tot kwaliteitsvermindering. Soms zelfs leidt het systeem tot een nog pijnlijker resultaat en wel dan, wanneer een plan waarop met het oog op de curveprijs moet worden bezuinigd na „uitgekleed” te zijn opnieuw wordt aanbesteed en dan nog duurder blijkt te zijn dan voor de bezuiniging als gevolg van de voortgegaane prijsstijging.

Er kan echter ook nog een bezwaar worden ingebracht tegen de manier waarop deze huurbeheersing plaatsvindt. Deze komt nl. hier op neer dat de ambtenaren in Den Haag uitmaken hoeveel de woningzoekende arbeider in bijv. Haarlem bereid is aan huur voor een nieuwe woning te betalen. Dit leidt tot merkwaardige uitspraken: bijv. een huur van f. 10 in de week is aanvaardbaar; een huur van f. 12 daarentegen niet. Een huur van f. 12 in Amsterdam is echter weer wel toegestaan, terwijl het geenszins onmogelijk is dat beide arbeiders op dezelfde fabriek werken en hetzelfde loon verdienen. Het lijkt niet te verdedigen dat de subjectieve waardering van het woongenot van één punt uit wordt beoordeeld.

Het moet dan ook in het belang van alle betrokkenen worden geacht, wanneer deze curveprijspolitiek wordt verlaten. In plaats daarvan ware de beoordeling van de hoogte van de aannemingssom en van de kwaliteit van de woningen over te laten aan het inzicht van de woningbouwcorporaties, de gemeenten, de institutionele en de particuliere beleggers. Deze opdrachtgevers kunnen stellig beter beoordelen aan welke kwaliteit woningen behoefte bestaat en welke huur men bereid is te betalen, omdat zij in veel nauwer contact staan met de aanstaande huurders dan de centrale instantie in Den Haag.

De voordelen, die hieraan verbonden zouden zijn, mogen niet worden onderschat. De woningen zullen weer toekomstwaarde krijgen en het huidige wooncomfort zal worden vergroot. De woningbouwcorporaties zullen weer een belangrijke taak krijgen, zodat een einde kan komen aan de uitholling van de taak van deze corporaties, een proces dat duidelijk is waar te nemen als gevolg van het feit, dat de belangrijkste verantwoordelijkheden aan deze corporaties zijn ontnomen. Aanbestedingen zullen minder snel mislukken dan nu het geval is, hetgeen onmiskenbare voordelen heeft voor de continuïteit in de woningbouw en daarmee voor het handhaven van de bouwcapaciteit. Van de continuïteit zal bovendien een prijsverlagende invloed uitgaan.

Ten slotte is het wellicht goed nadrukkelijk te stellen dat het curveprijsprobleem onafhankelijk van het thans zo actuele vraagstuk van het algemene huurniveau kan worden behandeld. In dit artikel wordt slechts gepleit voor het openen van de mogelijkheid de kwaliteit van de nieuwe woningen aan te passen aan de eisen van en aan de waardering voor het voldoen aan deze eisen door de toekomstige bewoners, alsmede het laten beoordelen van die waardering door degenen die nauw contact onderhouden met de toekomstige huurders.

Het is niet onwaarschijnlijk dat de huren van de nieuwe

woningen in een aantal gevallen hoger zullen zijn dan thans. Er staat dan echter ook iets tegenover. De discrepantie tussen de huren van oude en nieuwe woningen zal worden vergroot, wanneer de huren van de oude woningen constant blijven. De tegenzin om van een oude naar een nieuwe woning te verhuizen zal echter

niet groter worden. Deze tegenzin wordt nl. niet alleen bepaald door prijsverschillen, maar ook door kwaliteitsverschillen. Een groter huurverschil dan worden gecompenseerd door een kleiner kwaliteitsverschil. Daarom kan het curveprijsvraagstuk onafhankelijk van het algemene huurvraagstuk worden behandeld.

Haarlem.

P. MOURIK.

De betekenis van de transferabele guldenszone

Zoals men in de dagbladen heeft kunnen lezen, heeft Nederland een transferabele guldenszone ingesteld. In het onderstaande zal worden getracht de betekenis van deze stap te schetsen.

Toen na de tweede wereldoorlog het internationale handels- en betalingsverkeer zich weer begon te ontwikkelen nadat vele Europese landen van de buitenwereld afgesneden waren geweest, stonden de meeste landen, verarmd als zij waren, voor de moeilijkheid, dat hun deviezenreserves, en vooral hun bezit aan schaarse valuta, dusdanig waren geslonken, dat zij zich geen vrij betalingsverkeer met de andere landen konden permitteren.

Reeds in de tijd tussen de twee wereldoorlogen hadden enige landen hun buitenlandse uitgaven moeten beperken en derhalve tot het invoeren van deviezenrestricties moeten overgaan. De landen, die zich nog in een sterke positie bevonden, zagen zich door die restricties door de zwakkere landen bedreigd en zonnen op middelen ter verdediging. De deviezenrestricties in de zwakke landen vormden een bedreiging van de export der sterkere landen. Zouden deze laatste zijn voortgegaan uit de zwakkere landen te importeren en de ingevoerde goederen te betalen met die vreemde geldsoorten waar de zwakkere landen naar vroegen, dan bestond het gevaar, dat de zwakkere landen de ontvangen valuta in andere landen zouden besteden dan die welke hun die valuta hadden bezorgd, waardoor tegen de export van de sterkere landen zou worden gediscrimineerd. Zou Nederland bijvoorbeeld voor zijn import uit Duitsland dollars of in dollars omwisselbare guldens hebben betaald, dan had het maar moeten afwachten, of de aan Duitsland betaalde dollars en guldens door dat land zouden worden besteed voor de aankoop van Nederlandse goederen.

Ter verdediging van zijn exportbelangen ging daarom Nederland over tot het instellen van een clearing tegenover Duitsland. Deze regeling kwam hierop neer, dat de import uit Duitsland werd betaald door storting van guldens bij het Nederlandsch Clearing Instituut, welke guldens werden besteed voor de betaling van Nederlandse export van goederen en diensten naar Duitsland. Slechts een gering deel van de betalingen naar Duitsland bleef ter vrije beschikking van Duitsland. De clearing kwam dus neer op *bestedingsdwang*. De middelen, die door het zwakkere land in het sterkere land waren verworven, mochten slechts in het sterkere land, en niet in een ander land, worden besteed. Het sterkere land voerde een systeem tegenover het zwakkere land in, dat met *gebonden betalingsverkeer* kan worden aangeduid. Zwitserland bestempelt zijn huidige deviezensysteem van afweer tegen de inconvertibiliteit van andere landen ook als „gebundener Zahlungsverkehr”.

Na de oorlog ontstond een netwerk van monetaire akkoorden tussen de verschillende landen, welke akkoorden hierop neerkwamen, dat de partners in de monetaire akkoorden de bij elkaar verdiende middelen slechts

bij elkaar mochten besteden. Er vond dus geen betaling in vrij besteedbare deviezen plaats. De monetaire akkoorden berustten dus op eenzelfde beginsel als de clearing, maar kenden o.a. dit verschil met laatstgenoemd systeem, dat een zgn. „swing” werd overeengekomen, t.w. een bedrag tot hetwelk de partners aan elkaar wederzijds monetair krediet zouden verlenen ingeval de wederzijdse betalingsstromen niet ten allen tijde in evenwicht zouden zijn, wat uiteraard door seizoensinvloeden regel was. Slechts de overschrijdingen van de „swing” werden in de geldsoort van een niet-partnerland (bijvoorbeeld dollars) afgedekt en konden dus door de crediteur vrij worden besteed.

De laatste jaren is er van verschillende zijden naar gestreefd de bilaterale bindingen van de monetaire akkoorden te slaken en tot een vrijer internationaal betalingsverkeer terug te keren. Geen enkel Europees land is echter bereid zelfstandig tot vrij betalingsverkeer over te gaan, m.a.w. aan zijn crediteuren elke door hen gewenste valuta zonder meer ter beschikking te stellen, gezien de mogelijkheid, dat de aldus verkregen valuta door de crediteur niet in het land, dat hem die valuta verschaft, zou worden besteed. Geen enkel Europees land wil, met andere woorden, zelfstandig tot convertibiliteit overgaan. Een andere zaak is, of niet een zekere beperkte convertibiliteit kon worden ingevoerd, in die zin, dat een invoerend land aan het land waaruit het invoerde, toezegde, dat laatstgenoemd land de in het invoerende land verkregen valuta van dat land niet langer behoefde te besteden in dat land zelf, maar dat het daarmee in een, meer of minder beperkt, aantal andere landen mocht kopen. Om deze beperkte convertibiliteit van de eigen valuta te verwezenlijken was het derhalve noodzakelijk, dat het invoerende land de beschikbaar gestelde eigen valuta overdraagbaar („transferable”) maakte naar andere landen. Kon niet tot onbeperkte convertibiliteit voor de ingezetenen van andere landen worden overgegaan, dan moest erop worden toegezien, dat de overdraagbaarheid van de eigen valuta naar andere landen beperkt bleef in die zin, dat bijvoorbeeld deze valuta niet werd overgedragen aan ingezetenen van dollarlanden, aangezien deze laatsten anders in het land, in welks valuta de overgedragen middelen luiden, konden kopen zonder in dollars te betalen. Het derven van dollars zou op hetzelfde zijn neergekomen alsof het land, dat zijn valuta wegens invoer aan het buitenland ter beschikking had gesteld, zijn invoer met dollars had betaald.

Overdraagbaarheid van de eigen valuta naar niet-dollarlanden is reeds door een aantal landen tot stand gebracht. Reeds jarenlang kent Engeland „transferable sterling”. De door niet-dollarlanden in Engeland verdiende ponden mogen ook buiten het sterlinggebied worden besteed, maar Engeland laat geen overboeking van „transferable account” naar „American account” toe. De bilaterale bindingen zijn dus geslaakt, maar Engeland kan erop

rekenen, dat al worden de ponden dan misschien niet in Engeland besteed door het land, dat ze heeft verdiend, ze toch in Engeland worden besteed door een ander land, aan hetwelk het verdienende land ze heeft overgedragen. Daar komt nog voor Engeland het voordeel dat het pond door de uitgebreide overdraagbaarheid en de gewenste valuta is geworden, zodat vele transacties tussen derde landen in deze valuta worden afgewikkeld, hetgeen met overboekingen in de boeken van de Engelse banken en de daarmee gepaard gaande verdiensten voor deze banken gepaard gaat.

Aanvankelijk heeft Engeland na de instelling van de zogenaamde „transferable account area” nog enkele landen, waarmee het bilaterale bindingen wenste te handhaven, van de transferabiliteit van sterling uitgesloten, m.a.w. de bestedingsdwang van de verdiende ponden voor deze landen gehandhaafd. Deze beperkingen zijn echter later opgeheven.

Ook de Bondsrepubliek Duitsland is enige jaren geleden tot beperkte transferabiliteit overgegaan door de instelling van de „beschränkt konvertierbare Mark” (de zgn. „Bekomark”). Daarnaast kent zij de „frei konvertierbare D.M.”, die in dollars mag worden omgezet en dus daarmee gelijk is te stellen. De „Bekomark” mag naar elk land worden overgeboekt, maar uiteraard niet naar „frei konvertierbare D.M.”-rekening worden overgeschreven. Zelfs mogen de door andere landen verkregen „Bekomarken” aan ingezetenen van het dollargebied worden betaald, maar de Duitse „Aussenhandelsbanken” moeten erop toezien, dat bedragen, welke ingezetenen van de Bondsrepubliek van ingezetenen van het dollar-gebied te vorderen hebben, niet in „Bekomarken”, maar in dollars of ten laste van een „frei konvertierbare D.M.”-rekening worden betaald. Ook Duitsland kent nog enige bilaterale bindingen. Zo is bijvoorbeeld bepaald, dat Duitse ingezetenen goederenimport uit Argentinië, Joegoslavië en Turkije niet in „Bekomarken” mogen betalen, maar dat de betaling in het kader van de desbetreffende monetair akkoorden dient te geschieden om het op die wijze mogelijk te maken de vorderingen, die de Bondsrepubliek op deze landen heeft, door goederenimport uit deze landen „af te bouwen”.

Nederland is nu ook tot transferabiliteit overgegaan. De bestedingsdwang is dus opgeheven voor die landen, die door ons land tot de transferabele guldenszone zijn toegelaten. Technisch is dit zo geregeld, dat de guldens, die bankinstellingen gevestigd in de landen die tot de transferabele guldenszone behoren, op hun „akkoordrekeningen” hebben ontvangen, mogen worden overgeboekt naar andere in guldens luidende akkoordrekeningen van banken gevestigd in landen, die tot de transferabele guldenszone behoren. De landen, die tot deze zone behoren, evenals de landen, die tot de „transferable account area” behoren elkaar in sterling kunnen betalen.

Of van de transferabiliteit van de gulden veel gebruik zal worden gemaakt, moet worden afgewacht. Hoofzaak is echter, dat de bestedingsdwang, die een overblijfsel was van de moeilijke omstandigheden waarin ons land kort na de tweede wereldoorlog verkeerde, thans is opgeheven. Ook ons land heeft, evenals de Bondsrepubliek Duitsland, de bilaterale binding met enige landen, waarmee het een monetair akkoord heeft gesloten, gehandhaafd. Zou dat niet zijn geschied, dan hadden die landen, gebruik makende van het in die akkoorden geregelde „swing”-krediet, hun invoer uit ons land ten laste van dit krediet kunnen betalen en voor hun

export naar ons land transferabele guldens kunnen verkrijgen. Nederland zou dan met geaccumuleerde vorderingen op die landen zijn blijven zitten.

Naast de bestaande akkoorden met een „swing”-krediet heeft ons land echter in 1955 ook zgn. „akkoorden nieuwe stijl” gesloten, t.w. met Brazilië en Finland. Laatstgenoemde akkoorden voorzien in guldensrekeningen, maar niet in een „swing”-krediet. Door het ontbreken van dit laatste was het mogelijk de bestedingsdwang op te heffen. Wat Brazilië betreft, werd de gulden transferabel gemaakt binnen de groep van landen, die tot multilateraal betalingsverkeer met Brazilië zijn overgegaan, t.w. Engeland, Duitsland, België en Italië, de zgn. „Haagse Club”. De landen, welke tezamen met Nederland van deze club deel uitmaken, hebben aan Brazilië het recht gegeven de eigen valuta, die zij aan Brazilië ter betaling van invoer uit dat land ter beschikking stellen, behalve in het eigen land ook in de andere landen van de „club” te besteden. Brazilië kon zijn guldens derhalve naar de andere landen van de club doen overboeken. Bovendien is aan de Nederlandse deviezenbanken vergunning verleend om aan bankinstellingen gevestigd in Brazilië tegen betaling in guldens, ponden, Belgische franken, Duitse marken en Italiaanse lire te verkopen en deze valuta's van de genoemde bankinstellingen te kopen tegen betaling in guldens. De aan Brazilië voor invoer in Nederland ter beschikking gestelde guldens zijn derhalve niet alleen transferabel, maar ook beperkt convertibel in andere geldsoorten en deze guldens zijn derhalve met deze geldsoorten op één lijn gesteld. Aangezien Brazilië zijn guldens in die andere geldsoorten mocht converteren en omgekeerd daarmee ook guldens kon kopen, kon ook aan ingezetenen worden toegestaan aan hun Braziliaanse crediteuren rechtstreeks die andere geldsoorten te betalen en in die geldsoorten van hun Braziliaanse debiteuren betaling voor hun vorderingen te ontvangen, m.a.w. het betalingsverkeer tussen Nederland en Brazilië is niet meer bilateraal gebonden, maar gemultilateraaliseerd.

Het tweede bovengenoemde „akkoord nieuwe stijl”, dat met Finland werd gesloten, voorzorg ook niet in een „swing”-krediet. Betalingen geschieden in guldens welke de Finse banken bij Nederlandse deviezenbanken mogen omzetten in ponden sterling, Belgische franken, Franse franken, Zwitserse „C”-franken, Duitse marken, Deense kronen, Noorse kronen en Zweedse kronen, terwijl zij met deze geldsoorten ook guldens kunnen kopen. Er was echter geen regeling getroffen voor het overboeken van guldens naar andere landen en evenmin waren de betalingen door en aan ingezetenen gemultilateraaliseerd.

Bij de instelling van de transferabele guldenszone zijn nu tot die zone behalve de landen, waarmee reeds „akkoorden nieuwe stijl” bestonden (was Brazilië en Finland) verder toegelaten de bij de Europese Betalings Unie aangesloten landen (evenwel met uitzondering van Turkije, daar een regeling is getroffen betreffende het aflossen van oude schulden van dit land aan Nederland, welke regeling door het verlenen van transferabiliteit zou worden gefrustreerd) en de volgende landen, waarmee nimmer een monetair akkoord is gesloten: Afghanistan, Chili, Ethiopië, Iran, Jemen, Libanon, Saoedi Arabië, Soedan, Syrië, Tansanië en Thailand. Betalingen aan de laatstgenoemde landen vinden voortaan plaats op guldensrekeningen van banken in die landen, ten laste waarvan de betalingen door die landen aan ingezetenen van Nederland geschieden. De guldens, die bankinstellingen in de transferabele guldenszone bij Nederlandse

deviezenbanken hebben uitstaan, mogen voortaan worden overgeschreven naar guldensrekeningen van andere bankinstellingen gevestigd in landen, die van de transferabele guldenszone deel uitmaken. Op deze wijze kunnen ingezetenen van de landen, die tot de transferabele guldenszone behoren, in guldens die tot de ingezetenen van andere landen, die tot die zone behoren.

Met de transferabiliteit van guldens gaat tevens beperkte convertibiliteit gepaard: de landen in de transferabele guldenszone mogen namelijk voor haar guldens van Nederlandse deviezenbanken dezelfde valuta's kopen, welke Finse banken reeds ten laste van hun in Nederland aangehouden guldens konden verwerven en bovendien mogen zij met die valuta's guldens kopen.

Voor Finland betekent het opnemen in de transferabele guldenszone, dat de Finse banken nu ook guldenstransferabiliteit genieten, terwijl zij voorheen slechts op grond van een algemene vergunning beperkte convertibiliteit genoten.

Voor Brazilië betekent de opneming in de transferabele guldenszone, dat nu niet alleen overschrijvingen van Braziliaanse guldenssaldi binnen de groep van landen van de „Haagse Club” mogelijk zijn, maar ook naar andere landen van de transferabele guldenszone. Brazilië kan dus nu met de in Nederland verworven guldens ook in andere landen, die niet tot de „Haagse Club”, maar wel tot de transferabele guldenszone behoren, kopen. Bovendien kan Brazilië gebruik maken van de beperkte convertibiliteit van zijn guldenssaldi in vreemde valuta's, welke de Braziliaanse banken onder de specifieke regeling met Brazilië genoten.

De meeste bij de Europese Betalings Unie aangesloten landen genoten reeds guldenstransferabiliteit in het kader van de zgn. multilaterale arbitrage, d.w.z. dat banken in landen, welke tot de Europese multilaterale valuta-arbitrage waren toegetreden, reeds onderling guldens konden verhandelen en elkaar met Nederlandse deviezenbanken konden doen overboeken. Deze mogelijkheid tot overboeking van guldens, die reeds tussen een aantal landen bestond, is nu dus tot alle landen die bij de Europese Betalings Unie zijn aangesloten, uitgebreid (met uitzondering, zoals vermeld, van Turkije), terwijl de overboekingen ook naar en uit andere landen, die tot de transferabele guldenszone behoren, zijn toegestaan.

Wat ten slotte de landen betreft met welke nimmer een monetair akkoord was gesloten, deze genieten nu guldenstransferabiliteit en kunnen met hun guldens ponden sterling, Belgische franken, Franse franken, Zwitserse „C”-franken, Duitse marken, Deense kronen, Noorse kronen en Zweedse kronen kopen en deze geldsoorten tegen guldens verkopen.

Zoals reeds opgemerkt, moet worden afgewacht in hoeverre thans in het internationale verkeer betaling in guldens zal plaatsvinden. De mogelijkheid is nu aanwezig, maar het belangrijkste is, dat ons land de beperking van het gebruik van guldenstegoeden van buitenlandse bankinstellingen tot besteding in Nederland voor een groot aantal landen heeft opgeheven en daarmee een stap gezet op de weg naar een vrijer internationaal betalingsverkeer.

Amsterdam.

H. A. MASTENBROEK, ec. drs.,

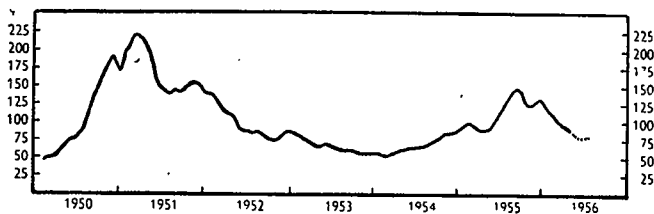
Economische kroniek van Indonesië

(2e kwartaal 1956)

1. Zwaar weer.

Op harde wijze zijn de schone verwachtingen, die de ontwikkeling van de export tegen het einde van 1955 had opgeroepen, verstoord geworden. Een depressie op de rubbermarkt, ernstiger dan men aanvankelijk had gedacht, heeft ook Indonesië schade toegebracht. Uit het beloop van de rubberprijzen was onmiddellijk te concluderen, dat Indonesië zwaar getroffen zou worden.

Maandgemiddelden van de noteringen voor RSS I f.o.b. Singapore in Str. \$ cts. per lb. (gebaseerd op de cijfers van het Rubber Statistical Bulletin)

Hoe zwaar, bleek eerst uit de exportstatistiek, waarin de opbrengst van rubber niet alleen het directe effect van de prijsdaling weergaf, maar ook de invloed die deze prijsdaling op het exportgewicht had.

Rubberexport van Indonesië

	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	mrt.	april	mei
10 ⁶ kg	65,3	66,8	67,9	60,4	97,4	40,7	42,1	37,5	66,-	55,8
10 ⁶ Rp.	425	498	549	461	716	287	308	254	412	340

De daling in uitgevoerd gewicht is gedeeltelijk toe te schrijven aan speculatieve voorraadvooring bij exporteurs en producenten in anticipatie op de steun die van de Regering verwacht mocht worden. Die steun kwam. Met ingang van 5 april werd het uitvoerrecht op rubber van 65,4 Rcts. per kg verlaagd tot 18,6 en per 1 juli tot 3,4 cts. Maar de prijzen op de buitenlandse markten gaven een voortduren van de daling te zien. Het geëxporteerde gewicht in april lag met 66.000 ton weer ruimschoots boven het maandgemiddelde der laatste jaren. Maar mei bleef beneden de verwachtingen. Tweede helft mei kwamen de prijzen beneden 50 pCt. van de noteringen in september jl. De opbrengst van de overige exportproducten ging in de eerste vier maanden van 1956 eveneens naar beneden. Hierdoor werd het effect van de teruglopende rubberopbrengst nog versterkt. De importen daarentegen waren in deze periode hoger dan in jaren het geval geweest was. De contante deviezenpositie liep dan ook zeer snel terug.

Deze ontwikkeling gaf de nieuwe Minister van Financiën, Mr. Jusuf Wibisono, ultimo mei aanleiding te verklaren: „...dat de goud- en deviezendekking van de Bank Indonesia in de komende dagen tot beneden het wettelijke minimum van 20 % zou dalen, tenzij de opbrengst van de export plotseling sterk zou stijgen”¹⁾). Enkele dagen later maakte de Regering van Singapore bekend, dat het embargo op de handel met de Chinese

¹⁾ Nieuwsgier, 1 juni 1956.

²⁾ Heden (14 juli) is bekend gemaakt dat de Monetaire Raad heeft goedgekeurd, dat ingaande 11 juli het dekkingspercentage van de Bank Indonesia de eerst komende 3 maanden mag dalen tot 15 pCt. Het dekkingspercentage was op 11 juli 19,8 pCt.

Volksrepubliek was verzacht. De Indonesische Regering volgde hierin op 6 juni. Singapore liep op van Str. \$ cts. 72 $\frac{1}{4}$ per lb. tot 94 cts. tegen het einde van juni. Daarna trad een reactie in. Op 2 juli deed RSS I weer Str. \$ cts. 85 $\frac{1}{2}$.

2. Geen ontreddeering.

Het is vooral de *tegenstelling* tussen de ontwikkeling in de tweede helft van 1955 en de eerste helft van 1956, die heeft doen schrikken. Nog steeds liggen de rubberprijzen royaal boven het gemiddelde van 1953 en 1954 ad ca. Str. \$ cts. 67 per lb. Zo is ook de bezorgdheid over de ontwikkeling in het Indonesisch deviezenbezit vergroot door de scherpe *tegenstelling* in de ontwikkeling gedurende de laatste maanden van het oude en de eerste maanden van het nieuwe jaar. De contante zichtbare deviezenpositie was met Rp. 895 mln. op 27 juni jl. slechts ca. Rp. 260 mln. lager dan op 27 juli 1955. Houdt men rekening met het feit, dat dank zij de omvangrijke importen van september vorig jaar tot nu toe de voorraad importgoederen thans groter is dan sinds jaren het geval is geweest, dan is er geen aanleiding om alarm te slaan bij de huidige stand der deviezen. De markt is momenteel zo verzadigd met importprodukten, dat de handel bepaald moeite heeft lonende afzet te vinden. Uit de binnenlandse industrie komen reeds maanden lang klachten over dalende omzetten en de marktbedervende invloed van het ruime aanbod van importgoederen.

De omvang van de aanvragen voor importvergunningen, zowel van de handel als van de industrie, is de laatste maanden dan ook belangrijk teruggelopen. Het verloop in de zichtbare contante positie heeft naar ons gevoelen meer ongerustheid gewekt dan nodig is. Indonesië heeft even geprofiteerd van de hausse in rubber. Het heeft de voordelen daarvan omgezet in importgoederen, die thans in overvloed aanwezig zijn. Met betrekkelijk bescheiden aanvullingen kan de industrie nog lange tijd doorwerken en kan de consument kopen tegen prijzen, waarbij de distribuerende handel weinig kans heeft op de „windfall-profits”, waaraan ze de laatste jaren zo gewend was geraakt.

Indien als gevolg van omvangrijke aankopen tot herstel van voorraden en verzekering van een ongestoorde produktievoortgang de dekking van de Bank Indonesia even beneden het wettelijk voorgeschreven minimum komt, is zulks op zichzelf geen reden tot ernstige ongerustheid. Ongeveer hetzelfde zou te zeggen zijn met betrekking tot de mutaties in de maandelijks saldi van de handelsbalans. Deze moeten op den duur een positief saldo laten van gemiddeld ca. Rp. 200 mln., zulks in verband met de structureel passieve dienstbalans van Indonesië. Over de eerste 4 maanden van 1956 had Indonesië op zijn handelsbalans een overschot moeten hebben van ca. Rp. 800 mln. In feite was er een tekort van Rp. 140 mln. Alarmerend voor hem die niet let op de oorzaken ervan, nl. een tijdelijke scherpe daling in het geëxporteerde gewicht samenvallend met een

Maandgemiddelden van de handelsbalans in mln. Rp. op basis van koersen dd. 4 februari 1952

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956				
							jan.	febr.	mrt.	april	mei
Export	760	1.230	890	800	810	890	663	752	773	848	856
Import	420	830	900	725	600	575	822	763	822	770	
Saldo	+ 340	+ 400	- 10	+ 75	+ 210	+ 315	- 159	- 11	- 49	+ 78	

Bron: Centraal Bureau Statistiek.

daling in de exportprijzen en uitzonderlijk hoge invoercijfers.

Hierbij zij opgemerkt dat deze C.B.S.-cijfers niet de betalingen en ontvangsten weergeven maar de waarde van hetgeen feitelijk legaal is ingevoerd en uitgevoerd. Als straks de Amerikaanse surplusgoederen binnenkomen, waarvoor geen deviezen behoeven te worden afgestaan, geven de C.B.S.-cijfers een beeld, waarin niet alleen *verschuivingen* voorkomen, maar ook blijvende afwijkingen met de betalingsbalans. Hierover geven de Bulletins van de Bank Indonesia het snelst bericht, doch voor het 1e semester 1956 niet eerder dan september. Als de exportopbrengsten weer wat verbeteren en de waarde van de import terugloopt tot de op korte termijn wenselijke aanvullingen van Rp. 600 mln. maximaal, is voor de naaste toekomst een verder afbrokkelen van het deviezenbezit geenszins noodzakelijk en is voorschijns een bevredigende voorziening van de produktiebedrijven en de consument realiseerbaar, mits... inflatoire spanningen en speculatieve vlucht in goederen kunnen worden vermeden.

3. Bereddeering.

Het voorkomen van inflatoire spanningen is dan ook een van de zorgenkinderen der huidige Regering. De tegenwoordige Minister van Financiën heeft enige malen verklaringen afgelegd, waarin hij erop wees, dat het door zijn voorganger geraamde tekort voor 1956 van Rp. 1 mrd. te laag was geschat. De bij het Parlement in te dienen begroting zal een tekort van Rp. 2,8 mrd. laten zien. Dit Rp. 1,8 mrd. grotere deficit is ontstaan uit een verschil van Rp. 1 mrd. op de te verwachten belastingontvangsten (Rp. 3,5 in plaats van Rp. 4,5 mrd.) en Rp. 0,8 mrd. in verband met de uitvoering van het vijfjarenplan³⁾. Verder sprak de Minister over een supplettoire begroting van aanzienlijke omvang, die hij dacht te dekken uit:

- de binnenlandse opbrengsten van Amerikaanse surplusgoederen (Rp. 500 mln.);
- Japanse herstelbetalingen;
- buitenlandse leningen;
- buitenlandse industriële investeringen;
- verlaging van de personele uitgaven met ca. 30 pCt. door het afvloeien van personeel in dienst van de Overheid.

Zojuist is bekendgemaakt, dat de Ministerraad heeft goedgekeurd de grondslagen voor de toekenning van premies aan belastingambtenaren. In de eerste 4 maanden is binnengekomen Rp. 761 mln. Dat is op jaarbasis Rp. 3.044 mln., terwijl volgens de begroting Rp. 3.500 mln. gehaald moet worden. De premie wordt verdiend als de belastingambtenaren er 5 pCt. meer (= 3.675 mln.) van weten te maken. Een geenszins onmogelijke opgave als men bedenkt, dat de ontvangsten in het eerste kwartaal normaliter beneden het gemiddelde liggen. Moeilijker lijkt het een bezuiniging van 30 pCt. op de personele uitgaven door te voeren. In het verleden althans is herhaaldelijk gebleken, dat het doen afvloeien van personeel een zeer delicate taak is.

Ook schijnen de oriënterende besprekingen over de omvang der Japanse herstelbetalingen partijen niet zo dicht bij elkaar gebracht te hebben, dat op korte termijn een oplossing van dit slepende probleem verwacht mag worden. Betere mogelijkheden op daadwerkelijke steun

³⁾ Begin juli heeft de Minister van Financiën doen weten, dat door een vermindering van de uitgaven van alle Ministeries met 10 tot 15 pCt. het tekort op de eerststaags in te dienen herziene begroting is teruggebracht tot totaal Rp. 1,8 mrd.

bieden de onderhandelingen over buitenlandse leningen. Steeds meer landen zijn bereid ter stimulering van hun exportindustrie Indonesië kredietfaciliteiten te geven. Voorts bestaat er een goede kans op een lening van het International Monetary Fund. Vertegenwoordigers van het Fonds zijn zich juist wezen oriënteren. De, over de mogelijke omvang dezer lening, circulerende geruchten noemen bedragen omstreeks \$ 42,5 mln.; het bedrag dat Indonesië bij het I.M.F. aan goud gestort heeft.

Het aloude vraagstuk van de buitenlandse „industrial investments”, is dezer dagen in een nieuw stadium gekomen. De Ministerraad is het eens geworden over het wetsontwerp „Buitenlandse Kapitaalinvestaties”. Als het Parlement straks dit ontwerp al dan niet gewijzigd tot Wet zal verheffen, is in een reeds jarenlang algemeen erkende behoefte aan een wettelijke regeling op dit punt voorzien. Belangrijk genoeg om in § 4 erop terug te komen. Voor het ontwerp van deze paragraaf van belang voor zover „buitenlandse industriële investeringen” zouden kunnen helpen de suppletoire begroting te dekken. Hoe dit mogelijk is, is ons echter nog niet duidelijk.

Deze beschouwing over het vermoedelijk begrotingstekort leidt, samenvattend, tot de conclusie, dat een deficit van Rp. 2 mrd. een welhaast onbereikbaar minimum geacht mag worden. Het inflatoir effect hiervan wordt echter door een deel van de intering op het deviezenbezit gecompenseerd; vermoedelijk met ca. Rp. 1 mrd. En als de Minister er in slaagt om het tekort op de suppletoire begroting binnen redelijke grenzen te houden, behoeven geen ernstige inflatieverschijnselen op te treden. Men mag zelfs stellen, dat enige verruiming in de geldcirculatie de reeds maanden durende stagnatie in de afzet van handel en industrie zou kunnen opheffen. Dat een voor de industrie aangename, licht inflatoire ontwikkeling nog niet betekent, dat die ontwikkeling *duis* wenselijk is, zal in § 5 nader worden belicht.

4. *Helpers welkom.*

Uit de preambule van het wetsontwerp „Buitenlandse Kapitaalinvestaties” blijkt o.a. dat de Regering het wenselijk acht ter bevordering van de belangstelling van buitenlandse investeerders faciliteiten en garanties te scheppen t.b.v. dit buitenlands kapitaal.

Ten behoeve van industriële bedrijven kan „recht van opstal” worden gegeven voor een termijn van 20 jaar; aan het grootlandbouwbedrijf — voor een termijn van 30 jaar — „gebruiksrecht” op de grond worden verleend. Verlenging van deze, zakelijke, rechten is mogelijk.

Het ontwerp voorziet in de instelling van een zgn. raad voor buitenlandse kapitaalinvestering. Deze raad stelt het aantal buitenlandse krachten vast dat mag worden tewerk gesteld in de bij de wet bedoelde buitenlandse bedrijven. Ook kan de raad aan de toestemming tot investeringen van buitenlands kapitaal bepalingen verbinden m.b.t. de opleiding en tewerkstelling van Indonesische krachten. Door internationale overeenkomsten zal getracht worden dubbele belastingheffing te voorkomen.

Regelingen tot verlichting van fiscale lasten en van invoerrechten op bedrijfsuitrusting en grondstoffen gelden ook voor buitenlandse bedrijven, die volgens deze wet worden opgericht. Aan buitenlandse industriële ondernemingen kan gegarandeerd worden dat zij binnen 20 jaar niet genaast of in een nationaal bedrijf omgezet zullen worden. Voor cultuurondernemingen is deze termijn hoogstens 30 jaar.

Gentlemen prefer Barratt's.

Exclusive at **Bata**

(Advertentie)

Onder buitenlands kapitaal zijn te verstaan materiële en immateriële goederen die in Indonesië worden ingevoerd t.b.v. het bedrijf, voor zover zij niet behoren tot het deviezenbezit van Indonesië. Voorts valt daaronder het deel van de opbrengst van het bedrijf, dat in het kader van deze wet zou mogen worden getransfereerd, doch in feite wordt besteed in het bedrijf in Indonesië.

Indien het kapitaal van een bedrijf bestaat uit buitenlands en binnenlands kapitaal, mag worden overgemaakt een met de buitenlandse deelname evenredig deel van de winst. Het buitenlands kapitaal mag repatriëren nadat het een door de raad te bepalen tijd in Indonesië heeft gewerkt. Volgens persberichten wordt hierbij gedacht aan een termijn van 5 jaar.

Uit de Memorie van Toelichting is nog niets gepubliceerd. In verband daarmee is commentaar al spoedig voorbarig. Wel mag even worden onderstreept, dat als straks het ontwerp Wet is, de potentiële buitenlandse investeerders beschikken over de wettelijke regeling, waarop velen hunner misschien al lang hun beslissing hebben doen wachten.

Niet mag worden verwacht, dat zij al dadelijk na het in werking treden van de Wet in de rij zullen staan bij de raad voor buitenlandse kapitaalinvesteringen, maar wel lijkt het aannemelijk, dat een deel dergenen, die de uitvoering van hun investeringsplannen hebben opgeschort in afwachting van de Wet, thans hun tijd gekomen achten.

Wellicht volgen er meer, als het Parlement het huidige ontwerp voor een nieuwe Wet tot Beslechting van Arbeidsgeschillen aanneemt en als die wet in de praktijk bevredigend blijkt te werken.

5. *Problemen.*

Het is moeilijk thans reeds te zeggen tot welke bedrijfstakken deze buitenlandse investeerders zich het meest aangetrokken zullen voelen. Wel staat vast, dat de laatste vijf jaar de industrie een veel krachtiger ontwikkeling heeft laten zien dan het grootlandbouwbedrijf. Talrijke grotere en kleinere industrieën zijn de laatste jaren opgezet tot fabricage van produkten, die voorheen niet in Indonesië werden gemaakt. De oudere industrie heeft zich vaak uitgebreid en resultaten behaald, die tot nieuwe vestigingen prikkelden.

Het grootlandbouwbedrijf daarentegen blijft in het algemeen nog ver beneden de vooroorlogse produktie, terwijl het herstel de laatste jaren bescheiden is of zelfs ontbreekt. Tot op zekere hoogte is de bevolkingslandbouw er beter aan toe, doch de indruk, die de ontwikkeling geeft is niet zodanig, dat zij het lage niveau van de ondernemingsproduktie kan doen vergeten.

Er zijn voldoende redenen om te mogen stellen dat het verschillende verloop van de ontwikkelingslijnen in de industrie en de agrarische sector tot op zekere hoogte een gevolg is van de in de laatste jaren gevoerde economische politiek. En dan rijst de vraag in hoeverre een dergelijke ontwikkeling is toe te juichen. Indien en voor zover de industrie zich kon ontwikkelen dank zij het doorwerken van landbouwbedrijven welker opbrengstkosten verhouding op den duur geen instandhouding

TABEL I.

Indicatoren voor de agrarische produktie

	Ondernemingsareaal (× 1.000 ha)					Ondernemingsproduktie (10 ⁶ kg)						
	1939	1951	1952	1953	1954	1955	1939	1951	1952	1953	1954	1955 (11 mnd.)
Rubber beplant	604	462	478	483	487	487						
in produktie	408	344	414	428	432	429	198	226	299	309	288	241
Palmolie beplant	105	90	94	96	100		297	151	185	203	212	208
Thee beplant	137	81	76	78	81	80						
in produktie	135	67	66	66	66	66	70,1	34,1	30,6	31,3	38,6	34,9
Koffie beplant	90	44	46	47	47	46						
in produktie	83	39	42	43	41	41	58,3	12,1	13,2	22,4	14,2	14,7
Klapper beplant	51	24	24	26	27		40,5	16,7	15,3	18,2	19,3	
Kapok beplant	17	6	5	7	9							
Kina beplant	17	10	10	9	9		12,4	9,1	3,8	1,2	1,8	2,6

TABEL II.

Export (10 ⁶ kg)	1938	1939	1951	1952	1953	1954	1955
Ondernemingsrubber	156		214	312	315	257	257
Bevolkingsrubber	147		579	477	395	489	476
Totaal rubber	303		793	789	710	746	733
Palmolie en -pitten	269	276	136	162	179	182	156
Thee	82	84	46	36	33	45	33
Koffie	70		11,3	5,3	13,8	1,7	8,9
Copra	565	537	535	347	311	297	236
Kapok	16,7	21,8	5,7	5,6	5,7	4,8	3,-
Kina	7,4	6,9	7,7	2,7	0,5	0,6	1,2
Suiker	1.190	1.607	6,-	1,2	97	213	176
Tabak	50	35	13	10	15	20	13

Bronnen: Indisch Verslag 1941;
 Statistik Konjunktur KPS;
 „De Bergcultures” dd. 1 februari 1956;
 Mondelinge mededelingen van het Algemeen Landbouw Syndicaat.

van hun capaciteit en produktie toelaat, zit er een gevaarlijke kant aan die industriële ontwikkeling.

Als er inderdaad sprake is van een geleidelijke, indirecte overheveling van kapitaal uit de agrarische en eventueel andere sectoren (wegen, bosbestand, woonhuizen e.d.) naar de industrie, kan zulks acceptabel zijn indien daardoor uiteindelijk een industrie tot stand komt, die ruimschoots goed maakt het verlies aan nationaal produkt door de teruggang elders.

Maar of de huidige opbrengst-kosten verhoudingen in de verschillende sectoren van de industrie een ontwikkeling in deze richting stimuleren is te betwijfelen. De industriële ontwikkeling der laatste jaren gaat gepaard met een sterke stijging in de behoefte aan importgoederen en in het verbruik van exportprodukten.

Het ligt voor de hand aan te nemen, dat wat de expansie van de industrie meer aan deviezen kost, in de vorm van import van grondstoffen e.d. en verbruik van exporteerbare produkten, een bedrag oplevert dat lager ligt dan hetgeen het land aan deviezen kwijt is, als het de toename in de industriële produktie zou importeren. Als dit waar zou zijn, is daarmede de industriële ontwikkeling toch nog niet gerechtvaardigd. Het is immers nog de vraag of de Regering het goederenpakket dat de industriële expansie méér oplevert, geprefereerd zou hebben boven het pakket, dat zij had kunnen kopen indien zij de door de industrie verbruikte deviezen te harer beschikking had. Belangrijker dan deze in concreto nauwelijks te beantwoorden vraag, is de volgende: is het wel geoorloofd, aan te nemen, dat wat de industriële expansie extra aan deviezen kost, minder is dan de deviezenwaarde van de produktievermeerdering.

Er zijn redenen tot twijfel. Wij zullen er slechts één van noemen. Of het direct of indirect aan deviezen geïnvesteerde kapitaal zal, worden terugverdiend voor Indonesië hangt o.a. daarvan af, of dit kapitaal vóór het door veroudering, verwerking en slijtage waardeloos wordt, zo intensief en zo doelmatig is gebruikt, dat het „zijn deviezen” heeft opgebracht.

En met dit laatste punt raken we aan de bezettingsgraad, die de industrie kan bereiken. Niet alleen de nieuwe, maar ook een groot deel van de oude industrie is „deviezenintensief”; in het bijzonder als we daarbij

TABEL III.

Indicatoren voor de industriële produktie

I. Produkten	1940	1950	1951	1952	1953	1954
jams (10 ³ kg)			203	840	431	1.335
chocoladerepen (10 ³ kg)	226	759	671	1.049	1.129	1.465
klapperolie (10 ³ kg)	200		159	214	238	276
margarine en braadolie (10 ³ kg) ..	5,3	19,2	17,5	14,6	18,5	19,7
limonade (10 ³ flessen)	18,3			45,4	63,9	
sigaretten (10 ³ st.)		7,4	9,5	9,5	12,2	
garens (10 ³ kg)	0,4	2,5	2,9	3,7	4,6	4,9
schoenen (10 ³ paar)	2,1	1,7	1,8	3,5	5,0	6,4
buitenb. rijw. (10 ³ st.)	1,9		1,8	2,6	3,0	3,5
buitenb. auto (10 ³ st.)	185		209	272	297	308
zuurstof (10 ³ m ³)	1,0	0,9	1,1	1,3	1,5	1,6
koolzuur (10 ³ kg)	0,5	0,5	0,6	0,7	0,8	0,8
fosfaat (10 ³ kg)	26,7		0,3	3,0	3,5	5,1
harde zeep (10 ³ kg)	16,2	29,7	35,2	29,6	45,3	53,0
reuk- en haarloolie (10 ³ liter)		56	59	134	181	
poeder + brillantine (10 ³ kg)		43	98	178	308	
verf (10 ³ kg)	7,0	6,3	5,7	5,9	6,5	5,7
schrijf + vulpeninkt (10 ³ kg)	46	156	135	111	155	117
karbonpapier (10 ³ vel)	4	30	41	48	44	39
stencilsheets (10 ³ dozen)			68	49	80	104
lucifers (10 ³ dozen)		8,2	36,8	35	41,5	77,5
cement (10 ³ kg)	211	90	134	138	149	147
braadpannen (10 ³ kg)				3,1	5,5	
accu's (10 ³ st.)		25,2	26,9	27,8	40,0	56
gloeilampen (10 ³ st.)	1,6	4,8	5,9	5,3	6,0	7,6
houtvrij papier (10 ³ kg)	6,0		4,7	5,7	6,0	6,0
Machines of delen ervan						
voor landb. ondern. (10 ³ kg)				2.846	2.201	
„ mijnbouw				535	832	
industrie				638	589	
ijzer en staal				8.914	986	
constructiewerken						
voor bruggen (10 ³ kg)				666	1.049	
„ gebouwen (10 ³ kg)				5.516	4.382	
„ tanks en ketels				1.145	1.154	
overige				1.161	1.276	
gereedschappen (10 ³ kg)				120	91	
bouten en moeren (10 ³ kg)				252	230	
ramen en deuren (10 ³ kg)				232	433	
hulpstukken voor leidingen (10 ³ kg)				80	104	
stalen kasten (10 ³ kg)				768	888	
radio's (10 ³ st.)		18,2	27,7	45,9	60,7	
fietsen (10 ³ stuks)	12,4	13,3	18,1	18,7	32,4	23,7
staven ijs (10 ³ kg)				257	289	265
tandenborstels (10 ³ stuks)						7,4
gramfoonplaten (10 ³ stuks)						206
II. Grondstofverbruik						
grote weverijen garens (10 ³ kg) ...		5,3	5,4	7,0	10,0	13,3
breierijen garens (10 ³ kg)		0,3	0,3	0,6	0,8	1,5
leerloerijen runderh. (10 ³ st.) ...	301	320	355	359	377	452
„ geitenhuiden (10 ³ st.)	522		475	474	359	376
rubberverw. rubber (10 ³ kg)	3,8		5,3	7,4	9,4	11,2
glasfabr. soda (10 ³ kg)	126	31	285	485	1.009	1.030
blikverw. blik (10 ³ kg)	3,0	2,3	2,2	1,7	2,3	
emaillefabr. ijzer (10 ³ kg)				331	419	488
draadverw. gegalv. draad (10 ³ kg)				247	397	499
plastic ind. plasticpoeder (10 ³ kg)						18,4
III. Invoer ten behoeve van bedrijfs-						
takken waarover de nijverheids-						
statistiek geen produkten of ver-						
bruikscijfers geeft.						
Bouwnijverh. inv. cement (10 ³ kg)	163	152	247	198	291	357
„ prod. cement (10 ³ kg)	211	90	134	138	149	147
	374	242	381	336	440	504
Drukkerijen						
krantenpapier invoer (10 ³ kg) .			9,7	5,3	7,6	10,6
schrijf- en boekdr. „ (10 ³ kg) .			27,7	26,6	30,8	20,7
binnenl. prod. houtvrij			4,7	5,7	6,0	6,0
Bierbrouwerijen						
mout invoer (10 ³ kg)			2,0	2,3	2,9	3,2
Meelverwerkende ind.						
Tarwemeel (10 ³ kg)			128	145	138	108
IV. Energieverbruik in de industrie excl.						
gasfabr. en elektr. centrales						
steenkolen (10 ³ kg)				51,1	52,1	
cokes				3,3	4,8	
stookolie				26,0	42,9	
dieselolie				8,9	10,8	
gas (10 ³ m ³)				1,5	1,5	
eigen stroom verbr. (10 ³ kwh) .				24,9	31,6	
gekochte „ „ (10 ³ kwh) .				56,5	70,2	

Opmerkingen.

1. De cijfers omtrent de produkties zijn tot en met 1953 ontleend aan Statistik

Perindustriën 1953. De productiecijfers 1954 zijn mondelinge opgaven van de betrokken afdeling van het Centraal Bureau Statistiek.

2. De cijfers geven een geflatteerde indruk van de industriële ontwikkeling voor zover in een bepaald jaar reeds eerder producerende bedrijven voor het eerst in de statistiek zijn opgenomen. In het algemeen behoorden deze nakomers tot de kleinere bedrijven. De beeldverwringing is daardoor niet ernstig. Waar de vertekening wel ernstig zou zijn, is geen cijfer opgenomen.

3. De tijdelijke daling in de produktie van sommige bedrijfstakken is vaak een gevolg van grondstoffengebrek in het betrokken jaar.

4. De cijfers over de invoer zijn ontleend aan de invoerstatistiek van het C.B.S.

niet alleen denken aan hun verbruik van geïmporteerde goederen en diensten, maar ook aan hun verbruik van binnenlandse, exporteerbare produkten. De vraag rijst nu, of de exportprodukten producerende bedrijven in staat zullen zijn zoveel op te brengen dat met in acht-neming van de overige importen en betalingen aan het buitenland, voldoende overblijft om de industrie op een hoge bezettingsgraad te laten werken.

In de laatste jaren is het verschillende malen voorgekomen dat de industrie wegens gebrek aan, deviezen niet voldoende grondstoffen e.d. kon importeren en gedurende een aantal maanden op halve kracht moest draaien. Mede met behulp van buitenlandse kredieten wordt de industriële capaciteit geleidelijk aan verder uitgebreid. Rendabele projecten zijn wel te vinden; enerzijds dank zij de soms zeer vergaande beschermingen, anderzijds door het afzetstimulerende effect van inflatoire prijsbewegingen, die zelfs bij grote onderbezetting — en „dank zij” algemene schaarste aan goederen — toch nog een positief bedrijfsresultaat mogelijk maken. Maar deze zelfde inflatoire prijsbewegingen maken het voor de exportbedrijven steeds moeilijker het bedrijf gaande te houden. En hierin ligt het grote gevaar, dat op den duur deze exportbedrijven niet voldoende kunnen opleveren om de voor de binnenlandse markt werkende industrieën zodanig te voorzien, dat zij het reële nationale inkomen verhogen en zonder steun van inflatoire „windfall profits” in leven kunnen blijven. De industrie met een politiek op lange termijn zou er goed aan doen als zij, desnoods ten koste van winstkansen op kortere termijn, de exportproducenten zouden steunen in hun pogingen een zodanige verbetering in hun opbrengst-kosten verhouding te krijgen, dat zij bereid en in staat zijn hun produktievermogen in stand te houden en uit te breiden.

Djakarta.

Prof. Dr. A. KRAAL.

VERKORT JAARVERSLAG VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT OVER 1955

In 1955 zette de ontwikkeling van het instituut zich op bevredigende wijze voort. De activiteiten van „E.-S.B.” en de afdeling Economisch Onderzoek bewogen zich in opgaande lijn; met de oprichting van de afdeling Balanced International Growth werd een nieuwe en belangrijke stap gezet.

Curatorium.

Statutair waren in het verslagjaar aan de beurt van aftreden de curatoren Prof. Dr. J. F. ten Doesschate en Prof. Dr. H. J. Frietema. De heren Ir. K. van der Pols, directeur van De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij N.V. en Mr. G. E. van Walsum, burgemeester van de gemeente Rotterdam, werden bereid gevonden een benoeming tot curator te aanvaarden.

Het curatorium is thans als volgt samengesteld:

Ir. Mr. J. H. Loudon, voorzitter

Mr. W. Suermondt Wzn., onder-voorzitter

Mr. W. H. Fockema Andreae, penningmeester

Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden

Prof. Dr. J. R. M. van den Brink

Mr. R. A. H. M. Dobbelmann

Drs. C. A. Klaasse

J. Kraayenhof

Ir. K. van der Pols

Dr. P. Rijkens

Ir. St. van Schaik

P. J. S. Serrarens

Mr. G. E. van Walsum

Drs. D. J. Wansink

H. H. Wemmers

Directeuren en medewerkers.

In de samenstelling van het directorium deden zich geen wijzigingen voor. Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk verbleef ook dit jaar in de Verenigde Staten.

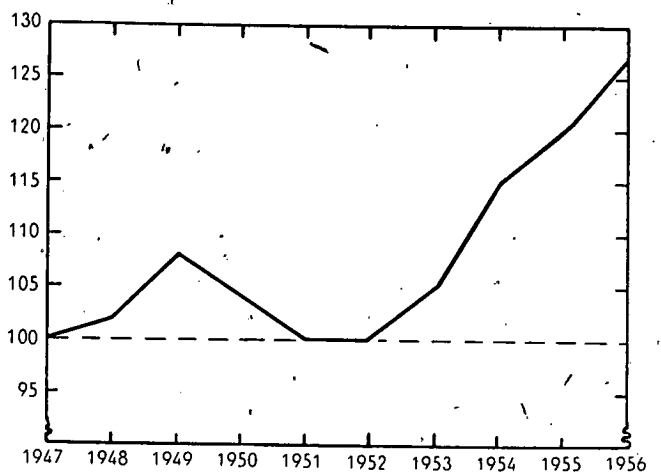
Met ingang van 1955 werd de heer J. H. Zoon, econ. drs., voordien assistent-redacteur, benoemd tot adjunct redacteur-secretaris. In de staf van de afdeling Economisch Onderzoek deden zich geen belangrijke mutaties voor.

Aan het einde van het jaar telde het instituut 44 medewerkers, waarvan 21 doctorandi in de economie, 1 landbouwkundig ingenieur, 1 organisatiedeskundige (ingenieur), 1 sociograaf en 3 doctoraal studenten.

Werkzaamheden.

1. „E.-S.B.”

Ook in het verslagjaar vertoonde het aantal leden en abonnees van „E.-S.B.” een toeneming. Onderstaande grafiek geeft een beeld van de ontwikkeling sedert 1947.

De kopij-positie van het weekblad was dooreengomen gunstig. De redactie ontving voldoende artikelen van bevredigende kwaliteit ter plaatsing. Behalve de maandelijkse bijdragen over de Belgische geld- en kapitaalmarkt verschenen 17 artikelen van Belgische auteurs. Vier nummers waren gewijd aan speciale onderwerpen, nl. aan de arbeidsmarkt en haar toekomstige voorzie-ning; aan het herstel en de opbloei van de Nederlandse economie in de periode 1945—1955; aan de transatlan-tische rijkdelen en aan de economische situatie en pers-pectieven in een aantal landen.

Van het tweede speciale nummer werd een Engelse editie uitgebracht onder de titel: „Recovery and revival of the Netherlands economy, 1945—1955”.

Mede dank zij de verhoging van de contributies en lidmaatschapsgelden met ingang van 1955 en de betere resultaten van de advertentie-exploitatie, sloot de finan-

ciële exploitatie van het weekblad met een klein voordelig saldo.

2. Afdeling Economisch Onderzoek.

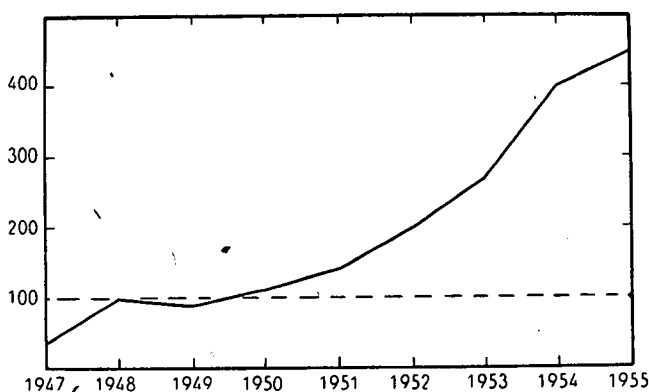
De onderzoekingen van de afdeling Economisch Onderzoek bestreken ook in 1955 een uitgebreid terrein. De omvang van de onderzoekingen, zowel wat betreft het interne onderzoek (de niet door opdrachtgevers gefinancierde onderzoekingen), als die voor Overheid en bedrijfsleven, vertoonde wederom een stijging ten opzichte van voorgaande jaren. De financiering van de interne onderzoekingen geschiedt vooral uit de marge van donateurs en leden, alsmede door middel van eventuele batige saldi van andere afdelingen van het instituut.

In het kader van het interne onderzoek werd gewerkt aan een verdieping en verbreding van de conjunctuurdocumentatie voor de Verenigde Staten. Een wijziging in het gebruikte vergelijkingstelsel bleek een wezenlijke verbetering te betekenen. In samenwerking met het Centraal Planbureau, het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Mathematisch Centrum werd gewerkt aan een studieproject betreffende een econometrisch conjunctuurmodel van Nederland. De leiding van dit project berust thans bij C.P.B. en N.E.I. Een herbewerking van het statistische materiaal voor de periode 1923—1938 kwam gereed, terwijl ook nieuwe tijdreeksen zijn geconstrueerd. Een reeks van voorlopige nota's over de economische inhoud van het model alsmede van de toe te passen schattingsmethoden zijn verschenen.

Verder werd een onderzoek aangevangen naar de verschillen in de inkomensverdeling in de U.S.S.R. en de Verenigde Staten, evenals naar het verloop van het nationale inkomen in Nederland in de 19e eeuw. In de kosten van het eerste onderzoek wordt bijgedragen door de organisatie Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek, in die van het tweede door een instituut in de Verenigde Staten (coördinator is Prof. Simon Kuznets). Beide onderzoekingen, welke aan het einde van het jaar nog niet waren afgesloten, hebben de moeilijkheden gemeen, dat cijfermateriaal slechts in beperkte mate ter beschikking staat.

Het onderzoek naar de positie en toekomstmogelijkheden van economen bevond zich aan het einde van het jaar in een vergevorderd stadium.

Het is niet mogelijk in kort bestek de onderzoekingen voor derden, zelfs maar naar onderwerp aan te geven. Volstaan zal dan ook worden met een aanduiding van de werkzaamheden welke voor bedrijfsleven en Overheid werden verricht. In onderstaande grafiek wordt allereerst de omvang van de in het kader van opdrachten verrichte onderzoekingen sedert 1948 gegeven. Uiteraard is een gedeelte van de toeneming toe te schrijven aan prijsstijgingen.

In de algemeen-economische sector werden voor verschillende groepen van onze bevolking analyses verricht ten aanzien van inkomensvraagstukken. In dit verband dient te worden vermeld dat voor de gemeente Amersfoort een onderzoek werd ingesteld naar de structuur van de ondersteuningsnormen. Ook werd in deze sector een uitgebreid onderzoek verricht naar de structuur en de ontwikkeling van de Nederlandse economie.

Aan marktanalyses werd veel aandacht geschonken. Deze vonden plaats voor de volgende produkten op de binnenlandse markt: boter en margarine, baksteen evenals papier en wat betreft de buitenlandse markten: stikstof, suiker en zuivelprodukten.

Verder werden in deze sector o.a. aan een onderzoek onderworpen, vraagstukken betreffende de arbeidsmarkt en enkele problemen waarvoor een bepaalde vorm van visserij zich gesteld zag.

Het regionaal-economisch onderzoek, de onderzoekingen ten behoeve van gemeenten en provincies, neemt regelmatig in betekenis toe. Gedurende het jaar 1955 werden studies van zeer uiteenlopende aard verricht in en of ten behoeve van de gemeenten Amersfoort, Beverwijk, Delft, Geleen, Gouda, Haarlem, Katwijk, Rotterdam en Velsen. Voorbeelden van de onderwerpen waarop de onderzoekingen betrekking hadden zijn: bevolkingsprognoses, woningbouw, scholenbouw, de behoefte aan winkels, industrievestiging in gemeenten en sanering van de binnenstad.

Bedrijfs-economische onderzoekingen werden zowel verricht voor het bedrijfsleven als voor de Overheid. Deze werkzaamheden hadden betrekking op organisatie- en kostprijsvraagstukken evenals op de keuze van de vestigingsplaats.

De verkeers-economische onderzoekingen bleven beperkt tot een tweetal.

De verdeling van de opdrachten naar onderwerp, op grond van de ontvangen betalingen, was als volgt:

	in procenten
I. Algemeen economisch onderzoek	25
II. Regionaal onderzoek	40
III. Bedrijfs-economisch onderzoek	15
IV. Landbouw-economisch onderzoek	16
V. Verkeers-economisch onderzoek	4
	100

De exploitatie van de afdeling Economisch Onderzoek (interne en externe onderzoekingen) was vrijwel sluitend.

3. Afdeling *Balanced International Growth*.

Met ingang van 1955 werd aan het instituut een nieuwe afdeling, *Balanced International Growth*, verbonden. Deze afdeling staat onder de directe leiding van Prof. Tinbergen. Het doel van deze nieuwe activiteit van het instituut is, fundamenteel onderzoek van economische vraagstukken betreffende de onderontwikkelde gebieden. Aan het einde van het jaar telde deze afdeling drie medewerkers, terwijl ook een econoom uit de Verenigde Staten daar werkzaam was. In 1956 waren tijdelijk ook een drietal economen uit Aziatische landen werkzaam aan deze afdeling. De nieuwe afdeling is in 1955 gefinancierd uit het vermogen van het instituut.

Voor de financiering in de komende jaren is een subsidie verstrekt door de Rockefeller Foundation, terwijl de verwachting bestaat dat ondernemingen in Nederland de middelen van het instituut, met het oog op de nieuwe afdeling, zullen versterken. Gehoopt wordt dat de financiering van de nieuwe afdeling in de loop van de jaren

in toenemende mate door middel van betaalde onderzoeken zal kunnen geschieden.

In 1955 kwamen in deze afdeling de volgende studies gereed:

1. Capital-labour ratios of certain industries in some countries.
2. Notes on the raw material standard system (drie nota's).
3. Deficit financing and balance of trade.
4. Subsidies and the substitution of labour for capital.

Verder waren aan het einde van het jaar de volgende studies in bewerking:

Investeringsprioriteiten. Dit onderzoek behelst een econometrische benadering van het vraagstuk van de selectie uit een aantal alternatieve investeringsprojecten.

Handloom weaving industries in India. Getracht wordt de vraag te beantwoorden in hoeverre de primitieve handweeftechniek, die nog veel voorkomt in India, economisch verantwoord is.

De kapitaalintensiteit van spoorwegstelsels. In dit onderzoek wordt getracht de „capital-labour ratios” van de spoorwegstelsels van een aantal landen door een onderlinge vergelijking te bepalen.

Tenslotte werd gewerkt aan een econometrisch model voor India.

Het contact met andere instituten in Nederland en het buitenland was in het verslagjaar intensief. Met name met het Economisch Sociologisch Instituut te Tilburg werd nauw samengewerkt.

In samenwerking met het Institut für Weltwirtschaft te Kiel werd een onderzoek verricht inzake de energievoorziening in Europa. Met het Institutet för distributionsekonomisk och administrativ forskning te Göteborg (IDAF) werd de basis gelegd voor een samenwerking ten aanzien van vraagstukken op het gebied van de gemeentelijke administratie, waarvoor beide instituten zich gesteld zien.

De wnd. secr. van Curatoren,
Prof. Dr. J. TINBERGEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Terwijl het Rijk er, vooral dank zij het onbekende kunststukje van vorige week, in slaagde voldoende tegoed bij de Centrale Bank te kweken voor het verrichten zonder verdere bokkesprongen van de kwartaalsbetaling aan de gemeenten groot ca. f. 250 mln., kwamen thans de banken moeilijk te zitten.

De handhaving door de Centrale Bank van het kaspercentage op 9 pCt. voor de nieuwe periode 22 juli—21 augustus brengt mede, dat de banken in laatstgenoemd tijdvak gemiddeld ca. f. 475 mln. bij De Nederlandsche Bank moeten aanhouden. In feite bedroeg dit tegoed per 23 juli slechts f. 377 mln.; voor het inhalen van het manco alsmede voor het financieren der a.s. ultimoonttrekkingen zullen de banken in de naaste toekomst nogal wat middelen nodig hebben.

De politiek van afgifte van schatkistpapier over de toonbank door de Agent van het Ministerie van Financiën tegen dezelfde condities als bij de voorafgaande tender, werd ook na de jongste tender weer toegepast.

Van 20 juli af geeft de Agent in dit kader driemaands schatkistpromessen af tegen een disconto van 3 pCt. per jaar. Dit tarief ligt hoger dan New York, en niet ver meer af van het percentage dat Nederlandse geldgevers netto (d.w.z. na aftrek van het relatief hoge disagio van termijnponden) in de Londense geldmarkt kunnen maken. In geldmarktcringen verwacht men daarom in de toekomst een repatriëring van Nederlandse op korte termijn in het buitenland uitgezette middelen, hetgeen uiteraard de Nederlandse geldmarkt zou verruimen, althans een verdere verkrapping zou tegengaan.

De kapitaalmarkt.

Aanvankelijk heerste de afgelopen week op de aandelenmarkt een vaste stemming. In Wallstreet was het gemiddelde Dow Jones Industrials (op 26 juli 515,9) al aardig op weg naar zijn vorige hoogterecord (521,1 op 6 april 1956). Het einde van de staalstaking met bijbehorende loon/prijsverhogingen bevorderde het inflatoire sentiment en wakkerde de vraag naar aandelen aan.

Ook in Amsterdam stegen de aandelenkoersen aanvankelijk lustig voort. Voortbouwend op het belangrijke door Amerikaanse aankopen veroorzaakte koersavans van aandelen Koninklijke, dat gepaard ging met accumulatie van onbelegde middelen bij de Nederlandse verkopers, zou de beroepshandel volgens beurswaarnemers door het innemen van hausseposities een aanval hebben gelanceerd op de apathie van het Nederlandse beleggende publiek. Als argument fungeerde hierbij o.a. het achterblijven van de koersen van Philips en A.K.U. en het hoge met deze aandelen te maken rendement (dividend over 1955 14 resp. 15 pCt.; koers per 13 juli jl. 281 resp. 252³/₄ pCt.; rendement derhalve ca. 5 resp. 6 pCt.).

Naar alle waarschijnlijkheid had deze aanval succes; er werd nl. een toegenomen beleggingsvraag bij het publiek geconstateerd en het koersniveau maakte zich los van de stand, waaraan het verscheidene weken was vastgekleusterd. Wellicht was hierbij ook de omstandigheid van invloed, dat in het spel van eisen en compromissen der Hogé Haagse Heren bij de kabinetsformatie, het plan tot wederinvoering van de speculatiewinstbelasting (er was zelfs reeds van een periodieke vermogensaanwasbelasting sprake geweest) blijkbaar minder kans dan eerst maakte, terwijl daarentegen een plan voor fiscale bevordering van de bezitsvorming meer op de voorgrond trad.

Aan de opwaartse ontwikkeling kwam echter met één klap een einde op de laatste beursdag van de week, en wel ten gevolge van de aankondiging van de Egyptische „naasting” van het Suez-kanaal. Plotseling bleek nu, dat zelfs aan petroleumaandelen, die de afgelopen maanden het brandpunt der koersstijging vormden, fisico's kleefden. In Amsterdam bleef de koersreactie die dag nog beperkt (Koninklijke — 15 pCt.). New York ging echter voor petroleumfondsen nog verder naar beneden, waardoor in het Amsterdamse avondverkeer Koninklijke aan het koersverlies nog eens 25 punten toevoegde.

Op de obligatiemarkt ging het, nadat daar de vorige week m.o.m. windstilte had geheerst, gedurende de verslagweek met de meeste koersen in langzaam tempo verder bergafwaarts. De 3¹/₂ pCt. Staatslening 1956 bereikte een nieuw laagterecord van 94 pCt. Gesprekken over de mogelijkheid van discontoverhoging en van een nieuwe staatslening (dit laatste i.v.m. een te verwachten belangrijk tekort op de a.s. Prinsjesdag in te dienen begroting) kwamen uiteraard aan de stemming op deze markt niet ten goede.

Aand. indexcijfers A.N.P.-C.B.S. (1953=100)	13 juli 1956	20 juli 1956	27 juli 1956
Algemeen	222,5	227,5	229,7
Internat. concerns	301,0	309,7	312,4
Industrie	166,7	168,4	170,4
Scheepvaart	167,3	168,5	171,3
Banken	142,8	147,0	147,5
Indon. aand.	124,7	125,0	126,8
Aandelen			
Kon. Petroleum	848½	871½	865
Unilever	417½	424½	428½
Philips	281	298½	306½
A.K.U.	252½	257½	268
Kon. N. Hoogovens	344	344	347½
Van Gelder Zn.	248½	249½	254
H.A.L.	187	186½	196½
Amsterd. Rubber	100½	93½*)	91
H.V.A.	118½	118½	119½
Staatsfondsen			
2½ pCt. N.W.S.	69⅞	69⅞/10	69
3-3½ pCt. 1947	91⅞	92⅞	92⅞
3½ pCt. 1955 I	91½	91½	90½
3 pCt. Grootboek 1946	90⅞	90⅞	90½
3 pCt. Dollarlening	93½	92½	92⅞
Diverse obligaties			
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI	95⅞	95⅞	94½
3½ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	90	89⅞/10	88½
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	95½	96	96⅞
3½ pCt. Philips 1948	97½	96½	96⅞
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank	89	89½	88⅞

J. C. BREZET.

*) ex. div.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in mei en juni 1956

De algemene stand der geldmarkt.

De geldmarkt bleef tijdens de maand mei overwegend breed, hoofdzakelijk ingevolge het stijgend verloop van de deposito's terwijl anderdeels de kredietopname nog slechts een beperkte expansie nam. De einde maand vervalddag bracht de gebruikelijke verkrapping, verzaard door de voorbereiding van de betaling op de koloniale lening. Kenschetsend voor de ruimte op de geldmarkt was de op 23 mei doorgevoerde verlaging van de rentevoet van het callgeld tot 1,40 pCt. tegen 1,50 pCt. tevoren. Tegelijkertijd verhoogde het H.W.I. zijn rentevoeten voor call op 5 en 10 dagen tot respectievelijk 1,65 pCt. en 1,75 pCt.

Sedertdien worden de rentevoeten van het callgeld regelmatig aangepast aan de stand van de markt. De grote geldruimte tijdens de maand juni dreef de callvoet naar beneden tot 1,30 pCt., waarna hij geleidelijk terug opliep tot 1,55 pCt. einde van de maand. De ultimo juni vervalddag was niet buitengewoon zwaar, doch op 2 juli dienden de banken een eerste betaling te doen op de nieuwe staatslening.

In tegenstelling met vorige jaren was begin juli nauwelijks enige verkrapping van de geldmarkt merkbaar. De toestand van de Belgische banken is thans blijkbaar heel wat meer liquide dan vorige jaren, waarbij dient te worden genoteerd dat ook de zomer 1955 niet meer de traditionele spanning in het bankwezen bracht. Deze grotere faciliteit in de liquiditeit lijkt in hoofdzaak toe te schrijven aan de stijging van de deposito's, terwijl de kas- en aanverwante kredieten nog slechts een matige stijging kenden, en daarbij gedeeltelijk werden opgevangen door de dekkingsvrije middelen, aangetrokken onder de vorm van kasbons en deposito's op meer dan 2 jaar.

Verloop van de kredietverlening

	Portefeuille handelspapier Nationale Bank	Herdisconto door de private banken	Krediet verleend aan de economie door de private banken
december 1955	6.762	6.254	45.695
april 1956	3.141	5.303	47.895
mei 1956	4.849	5.948	47.818
juni 1956	4.180	—	—

De toestand van de banken.

Enkele cijfers uit de globale bankbalansen

(in miljoenen fr.)

	31 dec. 1955	febr. 1956	maart 1956	april 1956	mei 1956
ACTIEF					
Krediet aan de private economie ..	45.695	45.887	47.317	47.895	47.818
a. Handelswissels	15.696	16.208	17.933	17.694	16.667
b. Prolongaties en voorschotten ..	1.291	1.261	1.291	1.289	1.250
c. Kaskredieten	19.080	18.947	18.303	19.521	20.129
d. Accepten	9.628	9.571	9.790	9.391	9.772
Krediet aan de Overheid	49.702	51.588	52.524	52.984	53.011
PASSIEF					
Bankiers	7.859	8.351	9.314	8.530	7.758
Deposito's: totaal	79.027	78.164	80.567	80.684	81.467
Deposito's op zicht	67.260	66.590	67.971	67.978	68.674
Deposito's op termijn	11.767	11.574	12.596	12.706	12.793
Kasbons	3.816	3.938	4.006	4.058	4.092
Totaal vreemde werkmiddelen	90.702	90.452	93.887	93.272	93.317
Totaal eigen middelen	7.048	7.190	7.232	7.331	7.344

Tijdens de jongste maanden hernamen de bankdeposito's hun opwaartse beweging, waarbij de progressie van de tegoeden op termijnrekening vooral markant was. Langs de zijde van de kredietverlening kunnen de cijfers van maart en april bezwaarlijk met elkaar vergeleken worden. Twee grootbanken sluiten inderdaad hun boekjaar op einde maart, zodat niet zelden speciale liquiditeitsvoorzorgsmaatregelen ook hun incidentie hebben op de verschillende categorieën van kredieten die in hun balans figureren.

De obligatiemarkt.

Een doorgaans zwakke stemming overheerste de obligatiemarkt, doch de koersverliezen bleven beperkt. De markt werd blijkbaar ongunstig beïnvloed door de vloed van nieuwe emissies, waardoor zij niet op adem kon komen. De plaatsing van de jongste leningen liep daarbij niet zeer vlug van stapel. Voor de komende maanden moet daarenboven rekening worden gehouden met de verloopperiode, die doorgaans weinig bevorderlijk is voor nieuwe uitgaven.

Op de emissiemarkt werd op 28 mei jl. de inschrijving op de 4¼ pCt. lening Koloniale Schuld 1956—71 opengesteld. Deze lening is groot fr. 2.100 miljoen en werd uitgegeven à 97,7 pCt., 15 jaar looptijd en terugbetaalbaar a pari in 10 jaar vanaf 1962. De rentedienst en de terugbetaling van deze lening geschiedt naar keuze van de houder in Belgische of Kongolose franken a rata van 1 B.fr. = 1 Kong. fr. De gemiddelde opbrengst belooft 4,53 pCt.

Intussen werd er een nieuwe lening van de N.M.B.S. aangekondigd groot fr. 1.600 miljoen, waarvan er fr. 1.100 miljoen ter openbare inschrijving werd aangeboden. Deze 4¼ pCt. lening heeft een maximum looptijd van 14 jaar en is terugbetaalbaar door jaarlijkse uitlotingen:

- à 100 pCt. gedurende de eerste 10 jaar
- à 101 pCt. tijdens de volgende 3 jaar
- à 101,50 pCt. het laatste jaar.

De uitgifteprijs bedraagt 97,70 pCt., zodat het rendement tot einde looptijd 4,55 pCt. bereikt. Deze lening is feitelijk als conversie bedoeld, gezien men kan inschrijven door middel van 4 pCt. Kasbons N.M.B.S. 1946/56 die op 1 juli jl. ter vervalddag verschenen.

Ten slotte werd een nieuwe staatslening van 3½ miljard op 25 juni ter intekening aangeboden. Deze lening van het 4¼ pCt. type heeft een uiterlijke looptijd van 17 jaar, doch een facultatieve vervaldag na het 11e jaar. De uitgifte geschiedt à 97½ pCt., en de terugbetaling a pari de eerste elf jaren. Nadien gebeurt de terugbetaling à 101 pCt. voor de twee volgende jaren, à 102 pCt. het 14e en 15e jaar en à 103½ pCt. de laatste twee jaren. Het gemiddeld rendement bedraagt 4,63 pCt. De onverwachte uitgifte van deze nieuwe staatslening heeft ertoe bijgedragen de koersevolutie ook tijdens de maand juni verder te drukken.

De beleggers verwachten van de oververzadigde emissiemarkt voordeliger investeringsmogelijkheden ter gelegenheid van de eerstkomende nieuwe leningen. Daarbij weegt ook de vakantieperiode op de plaatsingsmogelijkheden.

Van 1 juli af wordt opnieuw overgegaan tot de vrijgave van een nieuwe schijf der geblokkeerde muntsaneringslening onder de vorm van 3½ pCt. obligaties M.S.L. (5e reeks) aan toonder met vervaldag op 1 januari 1961 of 1962, naargelang de uitloting van pare of onpare eindcijfers. De nieuwe obligaties worden begin augustus ter beurs genoteerd.

Rentestand op de obligatiemarkt a)

	Gemiddelde looptijd	aug.	juni	juni	april	mei	juni
		1948	1950	1951	1956	1956	1956
(in pCt. per einde maand)							
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,15	4,15	4,15
Staatsfondsen	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,46	4,47	4,54
Kasbons steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	4,87	4,88	4,91
Kasbons parastatale instellingen	ca. 9 jaar	—	—	5,41	4,51	4,51	4,52
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	4,84	4,86	4,87

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

Bron: Kredietbank.

Beurs van Brussel (indices 1953 = 100)

	27-4-56	31-5-56	29-6-56	Beweging in pCt.
Verzekeringen	246,5	246,5	233,4	— 5,3
Banken	134,6	133,0	131,7	— 1,0
Portefeuille	183,1	179,4	178,6	— 0,5
Onroerende	117,3	116,5	119,5	+ 2,6
Spoorwegen	137,3	130,8	129,3	— 1,2
Tramwegen	132,3	126,2	131,6	+ 4,3
Trusts	164,7	164,3	167,5	+ 1,9
Gas- en elektriciteit	140,8	144,3	148,9	+ 3,0
Waterbedeling	170,9	169,4	172,5	+ 1,8
Metaalnijverheid (x)	119,4	118,5	117,9	— 0,5
Zink, lood, mijnen (x)	217,8	223,8	232,6	+ 3,9
Scheik. nijv. (x)	117,2	117,2	119,6	+ 2,0
Steenkolenmijnen (x)	133,9	136,3	142,6	+ 4,6
Spiegelglas (x)	179,7	179,3	182,2	+ 1,6
Glasblazerijen (x)	210,3	209,8	209,0	— 0,4
Bouwnijverheid (x)	180,9	179,8	187,9	+ 4,5
Textielnijverheid (x)	74,5	75,4	75,0	— 0,5
Kol. ondern. (zonder spoorw.)	137,1	132,3	133,4	+ 0,8
Koloniale spoorwegen	154,6	142,7	124,6	— 12,7
Plantages	112,7	110,3	123,9	+ 12,3
Kol. ondern., spoorw. en plant.	136,7	132,1	132,9	+ 0,6
Voedingsnijverheid (x)	117,4	117,7	116,0	— 1,5
Brouwerijen (x)	124,9	125,3	124,7	— 0,5
Suikerfabrieken (x)	184,4	184,9	181,4	— 1,9
Voedingsindustrie alg.	125,9	126,2	124,6	— 1,3
Diverse (x)	121,1	123,5	123,5	—
Papiernijverheid (x)	190,8	190,5	196,0	+ 2,9
Petroleum (x)	236,7	232,8	260,1	+ 11,7
Warenhuizen (x)	148,1	154,0	160,6	+ 4,3
Diverse nijv. algemeen	147,4	149,0	152,1	+ 2,1
Industriëlen (gemid. van x)	130,5	131,0	134,3	+ 2,5
Algemeen				
Contantmarkt	136,4	136,1	138,6	+ 1,8
Termijnmarkt	193,0	184,5	187,5	+ 1,6

Bron: Kredietbank.

Beursrendement van 72 aandelen

	1953	1954	1955	1956
januari	5,44	4,74	3,18	3,29
februari	5,55	4,89	3,04	3,28
maart	5,50	4,53	3,07	3,44
april	5,34	4,08	3,18	3,48
mei	5,24	3,88	3,27	3,58
juni	5,22	3,80	3,29	3,54
juli	5,06	3,61	3,20	
augustus	5,04	3,57	3,17	
september	5,31	3,31	3,19	
oktober	4,94	3,43	3,23	
november	4,86	3,33	3,22	
december	4,84	3,17	3,27	

Bron: Kredietbank.

De aandelenmarkt.

Over de maand mei was de aandelenmarkt licht à la baisse georiënteerd. Slechts enkele rubrieken verbeterden per saldo hun noteringen. Het algemeen beursklimaat verbeterde evenwel geleidelijk zodat de maand juni terug een lichte hausse bracht.

Ingevolge de gestegen koersen liep het rendement licht terug tot op 3,54 pCt. tegen 3,58.

Kortenbergh.

Dr. L. DELMOTTE.

Voor Uw effecten, eigendomsbewijzen, diploma's, polissen, sieraden

en andere voorwerpen van waarde, verkrijgt U een veilige bergplaats door het huren van een **SAFE-LOKET** in onze brand- en inbraakvrije kluisen. De kosten zijn gering.

Wij geven U gaarne alle gewenste inlichtingen.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

90 KANTOREN IN NEDERLAND

vacatures

GROTE SIGARENFABRIEK ZOEKT

SALESPROMOTOR

Brieven onder no. E.-S.B. 29-1, Bur. v. d. blad,
Postbus 42, Schiedam.

HUGAS, ELGERSMA, POTGIESER N.V.

zoekt ter uitbreiding van haar docentenkorps een

DRS. ECONOMIE

Hoofdvak Bedrijfseconomie; leeftijd 28 à 30 jaar; degelijke vakkennis, vlot stylist. Bedrijfservaring en enige lespraktijk gewenst. Betrokkene moet na inwerking de wetenschappelijke en technische leiding van het rayon Den Haag op zich kunnen nemen. Standplaats Den Haag; salaris f. 6.000 tot f. 12.000 per jaar (10 jaarlijkse verhogingen van elk f. 600.—). Sollicitaties uitsluitend schriftelijk bij Algemeen Secretariaat E.H.E.P. N.V., Sweelinckplein 46, Den Haag (op enveloppe vermelden: soll. Drs. Ec.).

Nederlands concern

vraagt voor haar dochteronderneming
in Duitsland een

ADMINISTRATEUR

met commerciële inslag, goed organisator, bekend met moderne, ook mechanische bedrijfsadministratie.

De voorkeur wordt gegeven aan een persoon met enige ervaring in Duitsland

Geboden wordt:

een interessante positie met uitstekende toekomstmogelijkheden.

Leeftijd niet boven 40 jaar.

Eigenhandig geschreven sollicitaties met volledige gegevens over opleiding, ervaring, vorige werkgevers, etc. te richten aan het

**GEMEENSCHAPPELIJK INSTITUUT
VOOR TOEGEPASTE PSYCHOLOGIE**
Berg en Dalseweg 101 te Nijmegen onder
nr D 130

Ten behoeve van het Instituut voor Bestuurswetenschappen wordt gevraagd:

**een wetenschappelijk
hoofdambtenaar**

in de rang van administrateur

Salarisgrenzen f 844,— - f 1.006,— per maand; aanstelling boven het minimum mogelijk.

Vereist wordt de hoedanigheid van meester in de rechten of een andere voltooide universitaire studie, alsmede praktijkervaring bij het openbaar bestuur en wetenschappelijke belangstelling op bestuursrechtelijk terrein.

Leeftijd bij voorkeur niet boven de 40 jaar.

Betrokkene zal belast worden met het vervullen van wetenschappelijke opdrachten, het medewerken aan het onderhouden van contact met het hoger onderwijs en aan de op te richten Rijksleergang voor de hogere bestuursdienst.

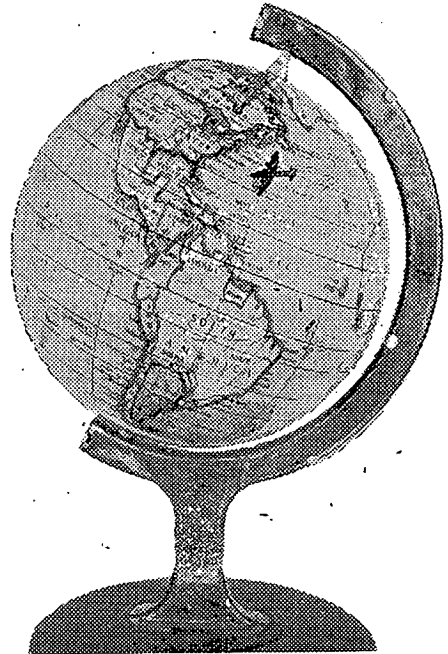
Sollicitaties inzenden aan de directie van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Paleisstraat 5 te 's-Gravenhage, uiterlijk 4 weken na het verschijnen van deze oproep.

E.-S.B.

Uw medium voor publiciteit

op hoog niveau

VLIEGENSVLUG!

DANK zij de uitstekende verbindingen door de lucht is de Overzeese Weekeditie van de N.R.C. vliegensvlug waar ook ter wereld.

Dit goede en actuele weekblad wordt door een toenemend aantal landgenoten overzee met intense belangstelling gelezen, ook om het overzichtelijke sportnieuws uit Nederland.

U hebt Uw verwanten, vrienden en kennissen in verre landen wel uit 't oog, maar natuurlijk niet uit 't hart verloren. Verras hen daarom met een abonnement op de Weekeditie N.R.C. Vraag echter eerst een proefnummer. Doe het nu! Het verplicht U tot niets.

BON

Aan de Weekeditie
van de N.R.C.
Postbus 824, Rotterdam

Stuur mij een gratis proefnummer van de weekeditie met opgave van de kosten voor verzending

per luchtpost naar
zeepost

Naam:

Adres: